

ახალი ამბები

ნ თებერვალს, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგია აგრარულ საკითხთა, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების, დარგობრივი ეკონომიკისა და ეკონომიკური პოლიტიკის, რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის და საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ განხორციელებული ღონისძიებების შედეგების მოკლე მიმოხილვა და სამომავლო ხედვები წარადგინა.

2024 წლის 8 თებერვალს პარლამენტმა ახალი პრემიერ-მინისტრი ირაკლი კობახიძე და მთავრობის ახალი შემადგენლობა დაამტკიცა

• შოვსა და ნერგეთში განვითარებულ სტიქიურ მოვლენებზე საბოლოო დასკვნები გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში განიხილეს

• ბერლინის საერთაშორისო გამოფენაში „მწვანე კვირული 2024“ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მხარდაჭერით 15-მა ქართულმა კომპანიამ მიიღო მონაწილეობა

გვ 2-6

ქართული ხორბლის დაცვისა და პოპულარიზაციის მიზნით, თბილისში საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია გაიმართა

ბანათლება

გვ 7

• გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ხელმძღვანელობით და გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის კოორდინაციით, მიმდინარეობს ეროვნული სასოფლო-სამეურნეო ცოდნისა და ინოვაციების სისტემის (Agricultural Knowledge and Innovation System (AKIS)) შემუშავება და დახვეწა

ქართული ღვინო

გვ 8-9

ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ღონისძიებები საერთაშორისო ბაზრებზე 2024 წელს კიდევ უფრო გააქტიურდება

სახელმწიფოსთვის პრიორიტეტია, რომ ქართული ღვინის ხარისხი საერთაშორისო სტანდარტებს აკმაყოფილებდეს

ქართული ღვინის მწარმოებელმა კომპანიებმა საფრანგეთში, პარიზში, ორ მნიშვნელოვან გამოფენაში RAW Wine Paris და VinExpo Paris მიიღეს მონაწილეობა

საქართველოს ველური ვაზი როგორ ამოვიცნოთ ველური ვაზი?

წარმატების ისტორიები

გვ 10

ქალაქ ბერლინში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაში FRUIT LOGISTICA 2024 თერთმეტმა ქართულმა კომპანიამ მიიღო მონაწილეობა

კომპანია „ქალაქურის“ პროდუქციას ბერლინში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე გაეცნენ

კომპანია „გოლდენ ფარმს“ გამოფენაში „Fruit logistica“ მეორედ მონაწილეობდა

სოფლის განვითარების სააგენტოს მხარდაჭერით, კომპანია „მკისა“ მონაწილეობა მიიღო საერთაშორისო გამოფენაში „Fruit logistica 2024“

მცხეთა-მთიანეთში ლამი-მისაქციელის სარწყავი სისტემის რეაბილიტაცია მიმდინარეობს

კახეთში დამატებით 1015 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი წყალუზრუნველყოფილი გახდება

სურსათის უვნებლობა, ვეტერინარია

გვ 11

• სურსათის ეროვნული სააგენტო ფერმერებს ცხოველების იდენტიფიკაციისკენ მოუწოდებს!

• ვილხით მკვდარი ცხოველის მეპატრონეები სახელმწიფოსგან კომპენსაციას მიიღებენ

• 2023 წელს, სურსათის და სასმელი წყლის 5000-ზე მეტ ნიმუშში დარღვევების მაჩვენებელი 12 %-ს შეადგენს

დასული ტერიტორიები

გვ 12

• საქართველოს ჭარბტენიანი ტერიტორიები და მათი მნიშვნელობა

გარემოს დაცვა

გვ 13

გარემოსდაცვითი რაიონული სახელმწიფო ინსპექციის დაკარგული ტანსაცმლის აღმოჩენის შესახებ, უკანონო ნაღობის 641 ფაქტი გამოავლინა

სასარგებლო რჩევა

გვ 14-15

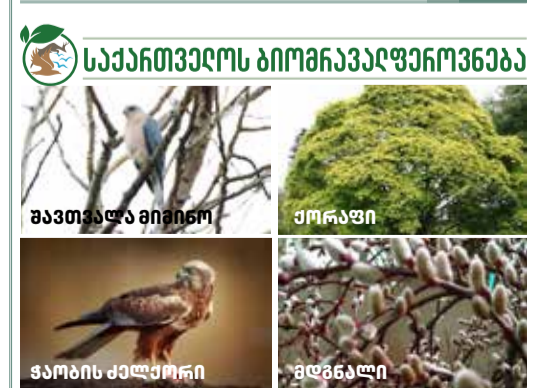
კარითოფილის ფითოფორა PHYTOPHTORA INFESTANS

თხავალი სასაქაისი უპირატესობები

• გარანტირებული მოსავლის მისაღებად აუცილებელია მცენარის როგორც ბიოლოგიური თავისებურებების, ისე თანამედროვე ტექნიკური საშუალებების სიღრმისეული ცოდნა.

ბიომრავალფეროვნება

გვ 16

მიმდინარე წლის 8 თებერვალს პარლამენტმა ახალი პრემიერ-მინისტრი ირაკლი კობახიძე და მთავრობის ახალი შემადგენლობა დაამტკიცა.

ოთარ შამუგია: „2023 წლის წინასწარი მონაცემებით, აგრობიზნესის პროდუქციის გამოშვება 16 მლრდ ლარს გადააჭარბებს, ხოლო ექსპორტმა რეკორდული, 1.44 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა“

„მოგესხენებათ, ჩვენი ხელისუფლებისთვის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულება სწორედ სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე ზრუნვაა. განხორციელებული პოლიტიკის შედეგად, ყოველწლიურად იზრდება როგორც აგრობიზნესის პროდუქციის გამოშვების, ასევე ექსპორტის მაჩვენებლები. 2023 წლის წინასწარი მონაცემებით აგრობიზნესის პროდუქციის გამოშვება 16 მლრდ. ლარს გადააჭარბებს ხოლო ექსპორტმა რეკორდული, 1.44 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 2022 წლის მაჩვენებელს 15%-ით აღემატება, ხოლო ბოლო 12 წელიწადში გვაქვს 180%-იანი ზრდა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ექსპორტი თითქმის სამჯერ არის გაზრდილი. აღსანიშნავია ღვინის და სპირტიანი სასმელების ექსპორტი, რომელიც 2023 წელს, ჯამურად, 455 მლნ დოლარს შეადგენს, რაც 16%-ით აღემატება 2022 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

როგორც ოთარ შამუგიამ აღნიშნა, 2024 წელს სოფლის განვითარების სააგენტო სულ მცირე თხუთმეტ სხვადასხვა პროგრამას განახორციელებს, რომელიც მოიცავს ღირებულებათა ჯაჭვის თითქმის ყველა რგოლის დაფინანსებას. აღნიშნული პროგრამებისთვის, 2024 წლის ბიუჯეტით 330 მლნ ლარია გამოყოფილი.

2024 წლის ბიუჯეტით, სამი მნიშვნელოვანი სახელმწიფო პროგრამის დასაფინანსებლად გამოყოფილია 243 მლნ ლარი

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ, 6 თებერვალს, აგრარულ საკითხთა, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების, დარგობრივი ეკონომიკისა და ეკონომიკური პოლიტიკის, რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის და საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ განხორციელებული ღონისძიებების შედეგების მოკლე მიმოხილვა და სამომავლო ხედვები წარადგინა.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე აგრარული დარგის განვითარების ხელშეწყობის მიმართულებით მიმდინარე სახელმწიფო პროექტების შედეგებზე გაამახვილა ყურადღება.

„ერთ-ერთი წარმატებული სახელმწიფო პროგრამა გახლავთ „დანერგე მომავალი“, რომლის ფარგლებშიც გაშენებულია 22 ათას ჰექტრამდე თანამედროვე ბაღი. ჩვენი გათვლებით, მას შემდეგ რაც, გაშენებული ბაღები სრულ მსხმოიარობაში შევა, მიღებული მოსავლის რაოდენობა 200 ათას ტონას და ღირებულებაში 500 მილიონ ლარს გადააჭარბებს. პროგრამის შედეგები უკვე აისახება საქსპორტო მაჩვენებლებზე. მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ მოცვი, რომელიც ბოლო წლებში სწორედ ამ პროგრამის ფარგლებში გაშენდა. გასულ წელს მისი ექსპორტიდან მიღებულმა შემოსავალმა 21 მლნ დოლარს გადააჭარბა, რაც თითქმის სამჯერ აღემატება 2022 წლის მაჩვენებელს. მიმდინარე და მომავალ წლებში კი ველოდებით ამ მაჩვენებლების კიდევ მეტად ზრდას“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

მინისტრობის კანდიდატმა აღნიშნა, რომ 2013 წლიდან დღემდე, 46 000-მდე ბენეფიციარმა ისარგებლა შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტით, რომლის მეშვეობით ფერმერებს და მეწარმეებს იაფ ფულად სახსრებზე წვდომის შესაძლებლობა მიეცათ; სახელმწიფოს მხრიდან საპროცენტო განაკვეთი წლიური 11 პროცენტის ფარგლებშია. საფინანსო ორგანიზაციების მიერ ამ პერიოდის განმავლობაში გაცემულია 6 მლრდ ლარზე მეტი სესხი, ხოლო სახელმწიფოს მხრიდან გაცემული თანადაფინანსება 900 მლნ ლარს აღემატება.

„გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების პროგრამის ფარგლებში დღემდე დაფინანსებულია 257 საწარმო, საიდანაც 176 უკვე ექსპლუატაციაშია შესული და ამჟამად ინარმოება 250 მილიონ ლარამდე ღირებულების პროდუქცია. შემნახველი ინფრასტრუქტურა უზრუნველყოფს 100 ათას ტონამდე პროდუქციის თანამედროვე სტანდარტების გათვალისწინებით შენახვას. სამივე ეს პროგრამა გრძელდება და 2024 წლის ბიუჯეტით მათ დასაფინანსებლად გამოყოფილია 243 მლნ ლარი“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

სახელმწიფოს თანადაფინანსებით ფარმაცეუტიკის მიერ, ბოლო წლების განმავლობაში, შექმნილი იქნა 6000-მდე ერთეული, 235 მილიონ ლარზე მეტი ღირებულების სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ტექნიკა

„2023 წელს, სპეციალურად კოოპერატივებისათვის, დაინიშნა სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების სახელმწიფო პროგრამა“ სახელმწიფოს მხრიდან ღირებულების საკმაოდ მაღალი 50%-იანი საგრანტო დაფინანსებით. სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციაზე მოთხოვნა კერძო სექტორის მხრიდან მაღალი რჩება. სახელმწიფოს თანადაფინანსებით ფერმერების მიერ, ბოლო წლების განმავლობაში, შექმნილი იქნა 6000-მდე ერთეული, 235 მილიონ ლარზე მეტი ღირებულების სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ტექნიკა. მიმდინარე წელს პროგრამის დაფინანსებისთვის 20 მლნ ლარია გამოყოფილი“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

მინისტრობის კანდიდატმა დარგობრივი მიმართულებით დაგეგმილ ღონისძიებებზე საუბრისას აღნიშნა, რომ 2024 წელს მსხვილფეხა მეცხოველეობის განვითარებისათვის სახელმწიფო პროგრამა განხორციელდება. კერძო სექტორს შესაძლებლობა ექნება, შეიძინოს მაღალპროდუქტიული ჯიშები და განახორციელოს ფერმების სათანადო აღჭურვა-მოდერნიზაცია და ამისთვის ისარგებლოს შეღავათებით უპრეცედენტოდ გრძელვადიანი პირობებით, 7 წლის განმავლობაში. პროგრამა ფარავს როგორც მეხორცულ, ისე მერძულ მიმართულებას, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ხორცისა და რძის წარმოების ზრდას. მცირე მეურნეობებისთვის გათვალისწინებულია საგრანტო დაფინანსებაც.

„განვითარების დიდი პოტენციალი აქვს აკვაკულტურას. გასულ წელს საზღვაო აკვაკულტურის ფერმების მოსაწყობად 8 ლოკაცია გამოიყო, რამაც შექმნა მსხვილი ინვესტიციების მოზიდვის შესაძლებლობები ათეულ ათასობით ტონა თევზის და ზღვის პროდუქტების წარმოებისთვის და ეტაპობრივად, ასეულობით

მილიონი დოლარის საქსპორტო პოტენციალის ასათვისებლად. აქტიურად ვმუშაობთ სალიცენზიო პირობებზე, რათა მიმდინარე წელსვე შევძლოთ ამ მიმართულებით მსხვილი ინვესტიციების მოზიდვა, რაც, რა თქმა უნდა, ხელს შეუწყობს არსებული მცირე მეურნეობების განვითარებასაც“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

საირიგაციო და სადრენაჟი ინფრასტრუქტურის მშენებლობის უპრეცედენტო ოდენობის - 300 მლნ დოლარზე მეტი ფინანსური რესურსი 4 მსხვილი საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტისგან და მიმდინარე წლიდან, იწყება სისტემების მოდერნიზაციის მასშტაბური პროექტების განხორციელება, რომელიც უზრუნველყოფს 50 000 ჰა-ზე მეტ ფართობზე სამელიორაციო მომსახურების მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას. აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ წელსვე, ჩვენ გვექნება მზად წინასწარი ტექნიკური ეკონომიკური დასაბუთება კახეთში, მდ. ილტოზე წყალსაცავის მოწყობასთან დაკავშირებით. აღნიშნული წყალსაცავი შესაძლებლობას მოგვცემს, კახეთის რეგიონში, 40 ათას ჰა-ზე მეტ მიწის ფართობზე გაუმჯობესდეს წყალუზრუნველყოფა, რაც სოფლის მეურნეობის სექტორში დასაქმებულ 50 ათასზე მეტი ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებაზე იქონიებს გავლენას“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა, ოთარ შამუგიამ პარლამენტში, კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე.

„ინტენსიურად ვითარდება საირიგაციო და სადრენაჟი ინფრასტრუქტურა. სარწყავი წყლით უზრუნველყოფილი ფართობი 45000-იდან 163 000 ჰექტრამდე გაიზარდა; მოზიდულია უპრეცედენტო ოდენობის - 300 მლნ დოლარზე მეტი ფინანსური რესურსი 4 მსხვილი საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტისგან და მიმდინარე წლიდან, იწყება სისტემების მოდერნიზაციის მასშტაბური პროექტების განხორციელება, რომელიც უზრუნველყოფს 50 000 ჰა-ზე მეტ ფართობზე სამელიორაციო მომსახურების მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას. აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ წელსვე, ჩვენ გვექნება მზად წინასწარი ტექნიკური ეკონომიკური დასაბუთება კახეთში, მდ. ილტოზე წყალსაცავის მოწყობასთან დაკავშირებით. აღნიშნული წყალსაცავი შესაძლებლობას მოგვცემს, კახეთის რეგიონში, 40 ათას ჰა-ზე მეტ მიწის ფართობზე გაუმჯობესდეს წყალუზრუნველყოფა, რაც სოფლის მეურნეობის სექტორში დასაქმებულ 50 ათასზე მეტი ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებაზე იქონიებს გავლენას“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა, ოთარ შამუგიამ პარლამენტში, კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე.

44 000 ჰა-ზე მეტი ფართობის თხილის ბაღის მესაკუთრეებს 21 მლნ ლარის მიზნობრივი დას-მარება გადაეცემა

„თხილი ათასობით ოჯახის შემოსავლის წყარო და მნიშვნელოვანი საქსპორტო პროდუქტია. ექსპორტის 70%-ზე მეტი ევროკავშირის ბაზარზე ხორციელდება. ჩვენ გასულ წელს დაინიშნა მხარდაჭერის პროგრამა, რომლის ფარგლებშიც, 44 000 ჰა-ზე მეტი ფართობის თხილის ბაღის მესაკუთრეებს, 21 მლნ ლარის მიზნობრივი დახმარება გადაეცემა. სახელმწიფო, მხარდაჭერის პროგრამას 2024 წელსაც განახორციელებს“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ პარლამენტში, კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე.

როგორც მინისტრობის კანდიდატმა აღნიშნა, გაგრძელდება ბიოწარმოების ხელშეწყობის პროგრამა, ასევე მაღალმთიან რეგიონებში სხვადასხვა ბიზნესსაქმიანობის სტიმულირება და მხარდაჭერა, რისთვისაც გასულ წელს, სამინისტრომ ახალი პროგრამა დაიწყო. დაფინანსდა 60 ბიზნესიდეა.

კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე, ოთარ შამუგიამ აგროდაზღვევის პროგრამაზეც ისაუბრა და განაცხადა, რომ პროგრამის ფარგლებში ანაზღაურებული ზიანი 80 მლნ ლარს აღემატება. სამინისტრო აქტიურად მუშაობს სადაზღვევო კომპანიებთან ერთად, რათა პროგრამა უფრო მეტად მორგებული იყოს ფერმერების ინტერესებზე.

ოთარ შამუგია: „ქართული პროდუქციის პოპულარიზაციისთვის, მიმდინარე წელს რეკორდულად მაღალი დაფინანსება, 19 მლნ ლარი არის გათვალისწინებული“

„ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულება არის ბაზრების დივერსიფიცირება. ჩვენ ყოველწლიურად ვზრდით აქტივობებს და დაფინანსებას პრიორიტეტულ ბაზრებზე ქართული პროდუქციის პოპულარიზაციისთვის. მიმდინარე წელს, ამ მიმართულებით, რეკორდულად მაღალი დაფინანსება 19 მლნ ლარი არის გათვალისწინებული“. - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე.

მინისტრობის კანდიდატმა აღნიშნა, რომ სახელმწიფოს მიერ მევენახეობა-მეღვინეობის დარგში გატარებული მიზანმიმართული პოლიტიკის შედეგად, დარგი ვითარდება, იზრდება ექსპორტიდან მიღებული შემოსავლები. გასულ წელს ორგანიზებულად ჩატარდა რთველი - გადამამუშავდა 221 ათას ტონამდე ყურძენი. ყურძნის რეალიზაციიდან ფერმერების შემოსავალმა 300 მლნ ლარზე მეტი შეადგინა. ჩვენ გავაგრძელებთ დარგის მხარდაჭერას. ამავდროულად, მნიშვნელოვანია გაძლიერდეს მიკვლევადობის ინსტრუმენტები და ხარისხის კონტროლი, რისთვისაც დავიწყეთ შიდა ბაზარზე რეალიზაციისთვის განკუთვნილი პროდუქციის სავალდებულო სერტიფიცირება. ასევე, დავასრულეთ ვენახების კადასტრის პროგრამა, რომლის ფარგლებშიც, აღწერილია 48700 ჰა ფართობი.

სურსათის უვნებლობა, ვებინარია და მცენარეთა დაცვა - ბოლო წლებში ამ კუთხით მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა, დაიხვეწა საკანონმდებლო ბაზა, გაიზარდა ტექნიკური და ადამიანური რესურსები, რასაც ცხადყოფს ევროკომისიის ანგარიში, სადაც პოზიტიურად არის შეფასებული სურსათის უვნებლობის სფეროში განხორციელებული რეფორმები

„შესაძლებლობების გაზრდამ განაპირობა სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის მასშტაბების ზრდა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება. 2023 წელს ეს მაჩვენებელი 32 ათასზე მეტ შეადგენს“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ.

როგორც ოთარ შამუგიამ აღნიშნა, სურსათის ეროვნული სააგენტო გააგრძელებს როგორც ცხოველების უფასო ვაქცინაციას, ასევე მცენარეთა დაცვის ღონისძიებებს, რისთვისაც გამოყოფილია სათანადო დაფინანსება 2024 წლის ბიუჯეტით. იზრდება ლაბორატორიული შესაძლებლობები და ინერგება კვლევის საერთაშორისო მეთოდები. 2024 წელს დაგეგმილია 40-ზე მეტი ახალი კვლევის მეთოდის დანერგვა, მათ შორის 19 მეთოდი დაინერგება თევზის დაავადებების მიმართულებით.

მინისტრობის კანდიდატმა მიწის რესურსების ინტეგრირებული მონაცემთა ერთიანი ბაზის წარმოების მნიშვნელობაზეც ისაუბრა და აღნიშნა, რომ მიმდინარე წელს, პირველად გახდება ხელმისაწვდომი საქართველოს მიწის ფონდის შესახებ ერთიანი ბაზანსი.

მიუხედავად გატარებული ღონისძიებებისა, გამოწვევად რჩება დაბალი პროდუქტიულობა, თანამედროვე ტექნოლოგიებზე წვდომის ნაკლებობა, კვალიფიციური კადრების დეფიციტი და ა.შ., რომელთა დაძლევაზეც სამინისტრო აქტიურად აგრძელებს მუშაობას.

ოთარ შამუგია: „ჩვენ აქტიურად ვაგრძელებთ ასოციაციის შეთანხმებით გათვალისწინებული ვალდებულებების და ევროკომისიის რეკომენდაციების შესრულებაზე მუშაობას. მიმდინარეობს ინსტიტუციური ცვლილებები, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოში სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების პოლიტიკის ევროპული მართვის სისტემის დანერგვას. საქართველოს პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტთან თანამშრომლობით, შემუშავდა „სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი, რომლის მიღებაც კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნება საკანონმდებლო დაახლოების გზაზე. საქართველო წარმატებით აახლოებს ევროპულ კანონმდებლობას ევროკავშირის სამართლებრივ აქტებთან ვეტერინარიის, ფიტოსანიტარიისა და სურსათის უვნებლობის მიმართულებით. დღეის მდგომარეობით, ევროკავშირის 200 სამართლებრივი აქტიდან, კანონმდებლობა უკვე დაახლოებულია 133 სამართლებრივ აქტთან და პროცესი გეგმის მიხედვით გრძელდება“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ.

„გასულ წელი საქართველოსთვის ისტორიული იყო-ქვეყანას მიენიჭა კანდიდატის სტატუსი. ჩვენ აქტიურად ვაგრძელებთ ასოციაციის შეთანხმებით გათვალისწინებული ვალდებულებების და ევროკომისიის რეკომენდაციების შესრულებაზე მუშაობას. მიმდინარეობს ინსტიტუციური ცვლილებები, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოში სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების პოლიტიკის ევროპული მართვის სისტემის დანერგვას. საქართველოს პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტთან თანამშრომლობით, შემუშავდა „სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი, რომლის მიღებაც კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნება საკანონმდებლო დაახლოების გზაზე. საქართველო წარმატებით აახლოებს ევროპულ კანონმდებლობას ევროკავშირის სამართლებრივ აქტებთან ვეტერინარიის, ფიტოსანიტარიისა და სურსათის უვნებლობის მიმართულებით. დღეის მდგომარეობით, ევროკავშირის 200 სამართლებრივი აქტიდან, კანონმდებლობა უკვე დაახლოებულია 133 სამართლებრივ აქტთან და პროცესი გეგმის მიხედვით გრძელდება“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ.

2014 წელს, ასოციაციის შესახებ შეთანხმების ხელმოწერის შემდეგ, საქართველოში შეიქმნა სხვადასხვა კატეგორიის 100 დაცული ტერიტორია და მათი ფართობი 912 ათას ჰექტარზე მეტ შეადგენს, რაც ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით 13.1%-ია. ჩვენ აქტიურად ვაგრძელებთ ამ მიმართულებით მუშაობას და პარლამენტში წარდგენილი გურიის ეროვნული პარკის დაარსების შესახებ კანონპროექტი; მიმდინარე წელს განხორციელდება კვლევები სამეგრელოსა და ზემო სვანეთში დაცული ტერიტორიების დაარსების და ასევე, რაჭაში არსებული დაცული ტერიტორიის გაფართოების მიმართულებით. ვაგრძელებთ ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებას. წელს დასრულდება 15 დაცულ ტერიტორიაზე 1 200 კმ-მდე სიგრძის საფეხმავლო ბილიკების და თანმდევი ტურისტულ-რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის მოწყობა, რომლისთვისაც 30 მლნ ლარზე მეტი იქნა გამოყოფილი. ასევე წელს, სულ მცირე 10 ლოკაციაზე შეიქმნება ახალი ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა რისთვისაც 10 მლნ ლარი იქნება მიმართული. აღნიშნულის შედეგია, რომ 2023 წელს საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე დაფიქსირდა 1 070 000 ვიზიტორი, რაც 2022 წლის მონაცემებთან შედარებით 19%-ით გაზრდილი მაჩვენებელია“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

როგორც გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ აღნიშნა, 2014 წელს ასოციაციის შესახებ შეთანხმების ხელმოწერით დაიწყო ამბიციური რეფორმები გარემოსდაცვითი პოლიტიკის თითქმის ყველა სფეროში. ასოციაციის შეთანხმებით გათვალისწინებული 27 გარემოსდაცვითი დირექტივიდან საკანონმდებლო დაახლოება უკვე განხორციელებულია 20 სამართლებრივ აქტთან, ხოლო 7-თან დასახლოებულად მუშაობა გრძელდება.

„ბიომრავალფეროვნების დაცვის ხელშეწყობის მიზნით, საქართველოში შეიქმნა სხვადასხვა კატეგორიის 100 დაცული ტერიტორია და მათი ფართობი 912 ათას ჰექტარზე მეტ შეადგენს, რაც ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით 13.1%-ია. ჩვენ აქტიურად ვაგრძელებთ ამ მიმართულებით მუშაობას და პარლამენტში წარდგენილი გურიის ეროვნული პარკის დაარსების შესახებ კანონპროექტი; მიმდინარე წელს განხორციელდება კვლევები სამეგრელოსა და ზემო სვანეთში დაცული ტერიტორიების დაარსების და ასევე, რაჭაში არსებული დაცული ტერიტორიის გაფართოების მიმართულებით. ვაგრძელებთ ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებას. წელს დასრულდება 15 დაცულ ტერიტორიაზე 1 200 კმ-მდე სიგრძის საფეხმავლო ბილიკების და თანმდევი ტურისტულ-რეკრეაციული ინფრასტრუქტურის მოწყობა, რომლისთვისაც 30 მლნ ლარზე მეტი იქნა გამოყოფილი. ასევე წელს, სულ მცირე 10 ლოკაციაზე შეიქმნება ახალი ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა რისთვისაც 10 მლნ ლარი იქნება მიმართული. აღნიშნულის შედეგია, რომ 2023 წელს საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე დაფიქსირდა 1 070 000 ვიზიტორი, რაც 2022 წლის მონაცემებთან შედარებით 19%-ით გაზრდილი მაჩვენებელია“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე სიტყვით გამოსვლისას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა აღნიშნა, რომ ბოლო წლებში ქვეყანამ მიიღო რამდენიმე ფუნდამენტური კანონი-ტყის კოდექსი, კანონები გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ, აკვაკულტურის შესახებ, წყლის რესურსების მართვის შესახებ და სამრეწველო ემისიების შესახებ. 2023 წლის ბოლოს მთავრობამ მოიწონა ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ კანონის პროექტი, რომელიც შემდგომი განხილვისთვის პარლამენტშია წარდგენილი.

მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების მიმართულებით

„შემოდებულ იქნა ავტომობილის ემისიის ევრო 5 სტანდარტი, რომელიც მსუბუქი ავტომობილებისთვის და მიკროავტომობილებისთვის უკვე ძალაშია

შესული. გაგრძელდება საწვავის ხარისხის კონტროლი. დავინყეოთ ავტომობილების გამონახოლქვის გზაზე კონტროლი და მიმდინარე წელს ვზრდით ეკიპაჟების რაოდენობას. აგრეთვე, ავტომობილებიდან კატალიზატორების ამოღების მავნე პრაქტიკასთან საბრძოლველად აიკრძალა კატალიზატორების ექსპორტი“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ პარლამენტში დარგობრივი კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე.

როგორც ოთარ შამუგიამ აღნიშნა, საწარმოებიდან დაბინძურების პრევენციისთვის დაწესდა ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევების უწყვეტი თვითმონიტორინგის სისტემების დანერგვის ვალდებულება. ამ ეტაპზე, 51 აქტიური საწარმოდან 31-მა დაამონტაჟა სისტემა, რასაც თან უძღოდა ტექნიკური გადაიარაღება, ფილტრაციის სისტემების გამართვა. დარჩენილი საწარმოების უმეტესობა აქტიურად მუშაობს სისტემების დასაწესებად და, სავარაუდოდ, მიმდინარე წელს მათი დიდი ნაწილი დაასრულებს პროცესს.

მინისტრობის კანდიდატმა ტყის მართვის რეფორმის ფარგლებში განხორციელებულ ღონისძიებებზეც ისაუბრა და განაცხადა, რომ ტყის ახალი კოდექსის შესაბამისად, ქვეყანა გადადის მდგრადი სატყეო მეურნეობების ჩამოყალიბებაზე. საქმიანი ებოები მოეწყობა ყველა მუნიციპალიტეტში, რაც მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ტყის მდგრადი მართვის პრაქტიკის ჩამოყალიბებას.

მნიშვნელოვნად იზრდება ტყის აღდგენის სამუშაოების მასშტაბები და მიმდინარე წელს დაახლოებით 1500 ჰა ფართობზე განხორციელდება.

მიმდინარე წელს გარემოს ეროვნულ სააგენტოს გასულ წელთან შედარებით დამატებით 13 მილიონი ლარი გამოეყო, რას ითვალისწინებს თანაგადროვად მონიტორინგის ქსელის კიდევ უფრო გაფართოება-გაძლიერებას

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიამ პარლამენტში, კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე დაჩქარებული კლიმატური ცვლილებების პირობებში ქვეყანაში ადრეული გაფრთხილების სისტემების განვითარების მნიშვნელობაზე ისაუბრა.

„2023 წლის 3 აგვისტოს, რაჭაში, შოში განვითარებულმა მასშტაბურმა სტიქიამ, რომელიც სამხუხაროდ კლიმატური ცვლილებების თვალსაჩინო მაგალითია, უდიდესი ტრაგედიის მომსწრენი გაგვხადა. ჩვენთვის უმნიშვნელოვანესი იყო მომხდარ სტიქიასთან დაკავშირებით მეცნიერულად დასაბუთებული, ობიექტური დასკვნის მომზადება. სწორედ ამიტომ, დასკვნის შედგენის პროცესში ჩაერთოთ საერთაშორისო სპეციალისტები, რომელთაც მსგავსი სტიქიური პროცესების შეფასების მრავალწლიანი გამოცდილება აქვთ. განხორციელდა ექსპედიცია მყინვარ ბუბაზე და ადგილზე დეტალურად იქნა შესწავლილი მდგომარეობა“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

როგორც მინისტრობის კანდიდატმა აღნიშნა, მიმდინარე წლის ბოლოს, ქვეყნის მასშტაბით იმუშავებს 245 დაკვირვების ჰიდრომეტეო სადგური, რაც გაუმჯობესებს ადრეული გაფრთხილების სისტემას. წყალდიდობების მიმართ განსაკუთრებით მოწყვლად თემებში მოეწყობა ადრეული გაფრთხილების სისტემები. ფინეთის მეტეოსამსახურთან თანამშრომლობით, რომელიც მოწინავეა ამ მიმართულებით, დაინერგება საინფორმაციო სისტემა, რომლის მიზანია ამინდის პროგნოზის გაუმჯობესება და ადრეული შეტყობინების სისტემის დახვეწა. გეოლოგიური პროცესების მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით, დამატებით 11 მეწყერულ ლოკაციაზე განხორციელდება თანამედროვე მონიტორინგის სისტემების მოწყობა და წლის ბოლოსათვის ეს რაოდენობა 29-მდე გაიზრდება. მაღალკვალიფიციური უცხოელი ექსპერტების ჩართულობით და თანამედროვე მიდგომების გამოყენებით ყველა მყინვარულ ხეობაში შეფასდება არსებული საფრთხეები, შესაბამისად, მომზადდება რეკომენდაციები და გადაწყვეტილებები.

გარემოსდაცვითი სტანდარტების შემოღებასთან ერთად, ვაძლიერებთ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის შესაძლებლობებს. ინსპექტირების ჯგუფები აღიჭურვა თანამედროვე ტექნიკური საშუალებებით (დრონები, ფოტოხაფანგები, სამკერდე ვიდეოკამერები, ვიდეორეგისტრატორები და სხვა). პრევენციის მიზნით, განხორციელდა ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გამკაცრება. 2022-2023 წლებში მნიშვნელოვნად გამკაცრდა პასუხისმგებლობა უკანონო ტყითარგებლობის, წიაღის უკანონო მოპოვების, ხე-ტყის უკანონო მოპოვებისა და ტრანსპორტირებისთვის, ელექტრომოკის აპარატით

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიაგ აგრარულ საკითხთა, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების, დარგობრივი ეკონომიკისა და ეკონომიკური პოლიტიკის, რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის და საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე გარემოს დაცვის მიმართულებით განხორციელებული ღონისძიებების შესახებ საუბრისას ყურადღება კონტროლის მექანიზმების გაძლიერების საკითხებზეც გაამახვილა.

„გარემოსდაცვითი სტანდარტების შემოღებასთან ერთად, ვაძლიერებთ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის შესაძლებლობებს. ინსპექტირების ჯგუფები აღიჭურვა თანამედროვე ტექნიკური საშუალებებით (დრონები, ფოტოხაფანგები, სამკერდე ვიდეოკამერები, ვიდეორეგისტრატორები და სხვა). პრევენციის მიზნით, განხორციელდა ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის კანონმდებლობის გამკაცრება. 2022-2023 წლებში მნიშვნელოვნად გამკაცრდა პასუხისმგებლობა უკანონო ტყითარგებლობის, წიაღის უკანონო მოპოვების, ხე-ტყის უკანონო მოპოვებისა და ტრანსპორტირებისთვის, ელექტრომოკის აპარატით

„2022 წლიდან პირველად დაიწყო ქვეყანაში მგვ სისტემის დანერგვა, რომელიც არის ძირითადი ფინანსური და ეკონომიკური ინსტრუმენტი ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების, გადამუშავებისა და ცირკულარული ეკონომიკის დანერგვის ხელშესაწყობად. მიმდინარე წელს ვგეგმავთ მივიღოთ ორი ახალი რეგლამენტი, რომელიც შეეხება ხმარებიდან ამოღებული ავტოსატრანსპორტო საშუალებების ნარჩენებს და „შეფუთვის ნარჩენებს“, - განაცხადა ოთარ შამუგიაგ.

როგორც გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა აღნიშნა, მიღებულია ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2022-2026 წწ) და ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია (2016-2030 წწ), რომელიც განსაზღვრავს მომავალი წლების ძირითად პრიორიტეტებს.

„2022 წლიდან პირველად დაიწყო ქვეყანაში მგვ სისტემის დანერგვა, რომელიც არის ძირითადი ფინანსური და ეკონომიკური ინსტრუმენტი ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების, გადამუშავებისა და ცირკულარული ეკონომიკის დანერგვის ხელშესაწყობად. მიმდინარე წელს ვგეგმავთ მივიღოთ ორი ახალი რეგლამენტი, რომელიც შეეხება ხმარებიდან ამოღებული ავტოსატრანსპორტო საშუალებების ნარჩენებს და „შეფუთვის ნარჩენებს“, - განაცხადა ოთარ შამუგიაგ.

გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება წარმოადგენს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტს სამინისტროსთვის და აქტიურად ვმუშაობთ შესაბამისი პროფესიებით ახალგაზრდების დაინტერესებისთვის. ვახორციელებთ „მწვანე და აგროსტიპენდიების“ პროგრამას, რომელიც დაწინაურებს დეფიციტური გარემოსდაცვითი და აგრარული პროფესიების ხელშეწყობის მიზნით და უკვე გვყავს ჯამში 100-მდე წარჩინებული სტუდენტი, რომლებსაც 1500-ლარამდე სტიპენდიები გადაეცა. წარჩინებულ სტუდენტებს ვინვევთ სტაჟირებაზე სამინისტროს სისტემაში, რათა გაიღრმავონ ცოდნა და მივცეთ დასაქმების შესაძლებლობა“, - განაცხადა ოთარ შამუგიაგ.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრობის კანდიდატმა ოთარ შამუგიაგ აგრარულ საკითხთა, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების, დარგობრივი ეკონომიკისა და ეკონომიკური პოლიტიკის, რეგიონული პოლიტიკისა და თვითმმართველობის და საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტების გაერთიანებულ სხდომაზე დარგობრივი განათლების მნიშვნელობაზე გაამახვილა ყურადღება.

„გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება წარმოადგენს ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტს სამინისტროსთვის და აქტიურად ვმუშაობთ შესაბამისი პროფესიებით ახალგაზრდების დაინტერესებისთვის. ვახორციელებთ „მწვანე და აგროსტიპენდიების“ პროგრამას, რომელიც დაწინაურებს დეფიციტური გარემოსდაცვითი და აგრარული პროფესიების ხელშეწყობის მიზნით და უკვე გვყავს ჯამში 100-მდე წარჩინებული სტუდენტი, რომლებსაც 1500-ლარამდე სტიპენდიები გადაეცა. წარჩინებულ სტუდენტებს ვინვევთ სტაჟირებაზე სამინისტროს სისტემაში, რათა გაიღრმავონ ცოდნა და მივცეთ დასაქმების შესაძლებლობა“, - განაცხადა ოთარ შამუგიაგ.

შოვსა და ნარგავით გავითარავთ სტიქიურ მოვლენებზე საბოლოო დასკვნები გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში განიხილეს

2023 წლის 3 აგვისტოს რაჭაში, შოვში და მიმდინარე წელს, 6 თებერვალს, ბაღდათის მუნიციპალიტეტის სოფელ ნურგეთში განვითარებული მოვლენების შესახებ გარემოს ეროვნული სააგენტოს სპეციალისტების მიერ მომზადებული დასკვნა და ანგარიში გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში გამართულ შეხვედრაზე განიხილეს.

წარმოდგენილი დოკუმენტები მოიცავს ინფორმაციას სტიქიის ძირითად გამომწვევ მიზეზებზე, შედეგებსა და რეკომენდაციებზე.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა ოთარ შამუგიაგ კლიმატური ცვლილებებით გამოწვეული სტიქიური მოვლენების გახშირების ფაქტებზე ისაუბრა და ყურადღება სტიქიების მიზეზების დადგენის, პრევენციის შესაძლებლობის ან შეუძლებლობის განსაზღვრის, ასევე, მეცნიერულად დასაბუთებული და ობიექტური დასკვნების მომზადების მნიშვნელობაზე გაამახვილა.

„მინდა რამდენიმე სიტყვით შევეხო წარმოდგენილ დოკუმენტებს და ჩვენს გეგმებს. პირველ რიგში, დავინყებ შოვის ტრაგედიით და იქ განვითარებული მოვლენებით. თქვენ იცით, რომ ამ მოვლენიდან ძალიან მალე გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ მოამზადა პირველადი ანგარიში, რომელიც წარვედგინეთ როგორც სპეციალისტებს, ასევე საზოგადოებას, სადაც ასახული იყო თუ რა პროცესებთან გვქონდა საქმე. მიზანშეწონილად ჩავთვალეთ, რომ ამ

პროცესში ჩაგვეერთო საერთაშორისო ექსპერტები. გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ კონტრაქტი გააფორმა მაღალკვალიფიციურ შვეიცარიულ კომპანიასთან. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პირველად დასკვნაში რაც აისახა გარემოს ეროვნული სააგენტოს მიერ, ფაქტობრივად, სრულ თანხვედრაშია შვეიცარიული კომპანიის მიერ მომზადებულ დასკვნასთან - ეს შეეხება სტიქიური მოვლენის განვითარებას, მიზეზს, საიდან დაიწყო პროცესი, დროს, თუ რა პერიოდში მოხდა ეს ყველაფერი, ასევე, რომ ადგილი არ ჰქონია წყლის დაგუბებას, როგორც სტიქიამდე და ისე სტიქიის პერიოდში და ა.შ. ყველა ამ კომპონენტში ჩვენ გვაქვს ფაქტობრივად სრული თანხვედრა. ამ დასკვნაში ასევე ნახსენებია მნიშვნელოვანი საკითხი, რომ ასეთი სახის სწრაფად განვითარებადი პროცესების დროს, ინფრასტრუქტურული ან თუნდაც ადრეული განგამის სისტემა, სამწუხაროდ, ვერ არბილებს საფრთხეებს და ასეთ შემთხვევებში გადაწყვეტა არის სივრცითი დაგეგმარება. დასკვნებში არსებული თანხვედრა კიდევ ერთხელ ადასტურებს ჩვენი სპეციალისტების ძალიან მაღალ კვალიფიკაციას, რისთვისაც მათ მადლობა მინდა გადავუხადო“, - განაცხადა ოთარ შამუგიაგ.

მინისტრმა სამოქალაქო უსაფრთხოებისა და კატასტროფების რისკების ეფექტიანი მენეჯმენტის სისტემების განვითარების მნიშვნელობაზე ისაუბრა და ყურადღება ქართველი და უცხოელი სპეციალისტების, საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა და დამოუკიდებელი ექსპერტების ერთობლივი მუშაობის მნიშვნელობაზე გაამახვილა.

„გარემოს ეროვნული სააგენტოს შესაძლებლობების გაძლიერება არის პირველადი ამოცანა. შარშანაც ჩვენ დამატებითი სახსრები გამოვყავით, რომ მონიტორინგის სისტემები შეგვეძინა, ასევე, მნიშვნელოვანია სააგენტოს შესაბამისი საკადრო რესურსებით გაძლიერება. გასულ წელთან შედარებით, წელს კიდევ 13 მლნ ლარია გამოყოფილი იმისთვის, რომ მაქსიმალურად ხელი შევუწყოთ მონიტორინგის სისტემების გაფართოებას; ასევე, ვგეგმავთ მყინვარული ხეობებისა და მენყრული უბნების შეფასებას მთელი ქვეყნის მასშტაბით; ფინეთის მეტეოსამსახურთან, რომელიც ერთ-ერთი მოწინავეა მსოფლიოში, გვაქვს დაგეგმილი თანამშრომლობა საინფორმაციო სისტემის გამართვასთან დაკავშირებით,“ - განაცხადა ოთარ შამუგიაგ.

მომზადებული დასკვნა და ანგარიში, სამინისტროში გამართულ შეხვედრაზე, გარემოს ეროვნული სააგენტოს

ბერლინის საერთაშორისო გამოფენაში „მწვანე კვირეული 2024“ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მხარდაჭერით თხუთმეტი ქართული კომპანია მიიღო მონაწილეობა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე თენგიზ ნასარიძე ქალაქ ბერლინში, სურსათის, სოფლის მეურნეობისა და მეხეობის ყველაზე მასშტაბური საერთაშორისო გამოფენის „მწვანე კვირეული 2024“ (Grüne Woche 2024) გახსნის ღონისძიებას დაესწრო.

თენგიზ ნასარიძემ, გერმანიის რესპუბლიკაში საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩ ლევან იბორიასთან და სოფლის განვითარების სააგენტოს დირექტორ დავით წითლიძესთან ერთად, ქართულ სტენდზე წარმოდგენილი პროდუქცია დაათვალიერა.

როგორც მინისტრის მოადგილემ აღნიშნა, მსგავსი გამოფენები ხელს უწყობს ქართული კომპანიების ცნობადობის ზრდას და ხარისხიანი აგროპროდუქციის საერთაშორისო ბაზრებზე რეალიზაციას.

„სამინისტროს მხარდაჭერით, წელს გამოფენაში 15 ქართული კომპანია იღებს მონაწილეობას. წარმოდგენილი პროდუქციის ძირითადი ნაწილი ექსპორტზე გადის როგორც გერმანიაში, ისე ევროპის სხვა ქვეყნებში. მსგავს მარკეტინგულ ღონისძიებებში მონაწილეობით, სახელმწიფო ხელს უწყობს ქართული ხარისხიანი აგროპროდუქციის ცნობადობის ზრდას და რეალიზაციას“, - განაცხადა თენგიზ ნასარიძემ.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მხარდაჭერით, წელს, საქართველოს სტენდზე 15 კომპანიის (შპს ჩელთის, შპს აჩინებულის, შპს თორელი ვაინის, შპს დაბის, სს თელიანი ველის, შპს გემუანის, იმ გოჩა ოთარაშვილის, შპს მარნეულის სასურსათო ქარხნის, შპს მტევილის, შპს თენგიზ ბალუაშვილის ქართული ვაზი და ღვინის,

შპს თიემთის, შპს ქართული ლიმონათის, შპს ტერაქისი ღვინოების, შპს ჩემპის, შპს მაისტერ ბრასუს) პროდუქცია - თაფლი, ალკოჰოლიანი სასმელები (ღვინო, ჭაჭა, კონიაკი), ნატურალური წველები, ჩირი, ჩაი, ჩურჩხელა, ტყემალი, საწებელი, ხილის ჩიფსები, ქართული სუნელები იყო წარმოდგენილი. წარმოდგენილი პროდუქცია ევროკავშირის სტანდარტებს სრულად აკმაყოფილებს. გამოფენის მონაწილე კომპანიებიდან 8 სახელმწიფო პროგრამების ბენეფიციარია.

გერმანიის რესპუბლიკაში საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩის, ლევან იბორიას განცხადებით, ყოველ წელს მატულობს ქართული პროდუქციის ცნობადობა გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში.

„გამოფენაში მონაწილეობა საუკეთესო საშუალებაა იმისათვის, რომ ჩვენი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტი გაიზარდოს ევროპის ბაზარზე, კონკრეტულად კი, გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში. გამოფენის ფორმატი იძლევა ორმხრივი შეხვედრების შესაძლებლობასაც, რომლის ფარგლებშიც ასევე მოხდება ქართული პროდუქციის პოპულარიზაცია“, - განაცხადა ლევან იბორიამ.

გამოფენაში მონაწილეობდა საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციაც, რომელმაც დამთვალიერებლებს საქართველოს ტურისტული პროდუქტები და მიმართულებები გააცნო.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე თენგიზ ნასარიძემ საქართველოს სტენდთან, სომხეთის ეკონომიკის მინისტრს ვაჰან კერობიანს უმასპინძლა და წარმოდგენილი პროდუქცია გააცნო. თენგიზ ნასარიძემ შეხვედრები გამართა ესტონეთის რესპუბლიკის რეგიონული ურთიერთობების და სოფლის მეურნეობის მინისტრ მაღის კალასთან და ლატვიის სოფლის მეურნეობის მინისტრ არმანდს კრაუბესთან.

წელს გამოფენაზე „მწვანე კვირეული 2024“ (Grüne Woche 2024) სხვადასხვა ქვეყნის 1400-ზე მეტი კომპანია იყო წარმოდგენილი, გამოფენის ვიზიტორთა რაოდენობა კი, 400000-ზე მეტს აღწევდა.

ბერლინის საერთაშორისო გამოფენა „Grüne Woche“ 1926 წლიდან, უკვე 98 წელია ყოველწლიურად იმართება.

თენგიზ ნასარიძე ლატვიის სოფლის მეურნეობის მინისტრ არმანდს კრაუბეს შეხვდა

ქალაქ ბერლინში გამართული საერთაშორისო გამოფენის „მწვანე კვირეული 2024“ ფარგლებში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე თენგიზ ნასარიძე ლატვიის სოფლის მეურნეობის მინისტრ არმანდს კრაუბეს შეხვდა.

როგორც შეხვედრაზე აღინიშნა, ევროკავშირისკენ მიმავალ გზაზე ლატვია საქართველოს მუდმივი მხარდამჭერია. ხაზი გაუსვა ორ ქვეყანას შორის აგროსასურსათო პროდუქციით ვაჭრობის გაუმჯობესების პერსპექტივებს და ამ კუთხით თანამშრომლობის მნიშვნელობას.

თენგიზ ნასარიძე ესტონეთის რესპუბლიკის რეგიონული ურთიერთობების და სოფლის მეურნეობის მინისტრ მაღის კალასს შეხვდა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე თენგიზ ნასარიძე, ქალაქ ბერლინში გამართული საერთაშორისო გამოფენის „მწვანე კვირეული 2024“ ფარგლებში, ესტონეთის რესპუბლიკის რეგიონული ურთიერთობების და სოფლის მეურნეობის მინისტრ მაღის კალასს შეხვდა. შეხვედრაზე მხარეებმა ორ ქვეყანას შორის არსებულ და სამომავლო თანამშრომლობის მნიშვნელობაზე იმსჯელეს. ყურადღება გამახვილდა სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების პერსპექტივებზე. თენგიზ ნასარიძემ მაღის კალასს საქართველოში სოფლის და სოფლის მეურნეობის განვითარების კუთხით გატარებული და მიმდინარე რეფორმების შესახებ მიაწოდა ინფორმაცია.

მინისტრის მოადგილემ ყურადღება ევროინტეგრაციის გზაზე საერთაშორისო პარტნიორების მხარდაჭერის მნიშვნელობაზეც გაამახვილა.

თენგიზ ნასარიძე ბერლინში, სურსათისა და სოფლის მეურნეობის გლობალური ფორუმში (GFFA 2024) მიიღო მონაწილეობა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ, თენგიზ ნასარიძემ ქალაქ ბერლინში, სურსათისა და სოფლის მეურნეობის გლობალური ფორუმის (GFFA 2024) გახსნის ღონისძიებაში და ფორუმის ფარგლებში გამართულ რიგით მე-16 მინისტერიალში მიიღო მონაწილეობა.

სურსათის და სოფლის მეურნეობის მსოფლიოში ყველაზე დიდ ფორუმს 60-ზე მეტი ქვეყნის სოფლის მეურნეობის მინისტრები და საერთაშორისო ორგანიზაციების მაღალი დონის წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

მინისტერიალის მონაწილეებმა სოფლის მეურნეობის განვითარების პერსპექტივებზე იმსჯელეს. აღინიშნა, რომ უმნიშვნელოვანესია ერთობლივი ძალისხმევა, რათა გადაილახოს დღეს არსებული გამოწვევები, გაუმჯობესდეს პროდუქტულობა, მოხდეს სასურსათო სისტემების ტრანსფორმაცია, ხელი შეეწყოს მსოფლიოში შიმშილის აღმოფხვრას და განვითარდეს საერთაშორისო ვაჭრობა. შეხვედრაზე აღინიშნა სოფლის მეურნეობის დარგში ქალთა ჩართულობის წახალისების აუცილებლობაც.

მინისტრის მოადგილემ მონაწილეობა მიიღო თემატურ კონფერენციებში, რომლებზეც აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ევროინტეგრაციის საკითხები, მიღწეული პროგრესი და არსებული გამოწვევები გახილეს. მინისტრმა კონფერენციაზე სიტყვით გამოსვლისას ხაზი გაუსვა ევროკავშირში ინტეგრაციის გზაზე საქართველოს მიერ გადადგმულ ნაბიჯებს და იმ პროგრესს, რაც სოფლის მეურნეობის, სოფლის განვითარების, გარემოს დაცვისა და კლიმატის ცვლილების შედეგად არსებული გამოწვევების დაძლევის მიმართულებით იქნა მიღწეული. თენგიზ ნასარიძემ ევროკავშირის მხარდაჭერით განხორციელებული პროექტების მნიშვნელობასაც გაუსვა ხაზი და აღნიშნა, რომ აღნიშნულ პროგრამებს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებაში.

მნიშვნელოვანი დისკუსიები გაიმართა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სურსათის და სოფლის მეურნეობის მინისტრ ჯემ ობდემირის და ევროკომისარ სოფლის მეურნეობის საკითხებში იანუშ ვოიცეხოვსკის მონაწილეობით. დისკუსიებზე განხილული იქნა ის გამოწვევები და მექანიზმები, რომელიც მნიშვნელოვანია ერთობლივად იქნეს გამოყენებული კანდიდატი ქვეყნების მხრიდან.

თენგიზ ნასარიძემ მონაწილეობა მიიღო დიდი შვიდეულის ქვეყნების სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ხელმძღვანელების მონაწილეობით გამართულ კონფერენციაში, რომელზეც განიხილეს საქართველოს, მოლდოვის რესპუბლიკისა და უკრაინის ევროკავშირთან დაახლოების მიმართულებით მიმდინარე საკითხები. შეხვედრაზე იმსჯელეს უკრაინაში არსებული საომარი ვითარებით შექმნილ კრიზისზე და მის გაკლენაზე რეგიონის ქვეყნებში სოფლის მეურნეობაზე, ვაჭრობასა და მიწოდების ვაჭვზე. მინისტრის მოადგილემ სიტყვით გამოსვლისას ხაზი გაუსვა სასურსათო უსაფრთხოების გამოწვევებს და აღნიშნა, რომ გამოწვევების დასაძლევად ქვეყნების ერთობლივ ქმედებებს გადაწყვეტი როლი ენიჭება.

ქართული ხორბლის დასვისა და კოპულაციის მიზნით, თბილისში საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია გაიმართა

5-6 თებერვალს, თბილისის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციას „ქართული ხორბლის კულტურა - რიტუალები და გამოყენების უწყვეტი ტრადიცია“ მასპინძლობდა.

კონფერენცია, რომელშიც 6 ქვეყნიდან (საქართველო, აშშ, დიდი ბრიტანეთი, იაპონია, თურქეთი, ბულგარეთი) 80-მდე მეცნიერი მონაწილეობდა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ორგანიზებით გაიმართა.

კონფერენცია საქართველოს პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარემ ნინო წილოსანმა, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ იური ნობაძემ და გეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) წარმომადგენელმა საქართველოში რაიმუნდ იელემ გახსნეს.

„აღნიშნული კონფერენცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ვინაიდან ის ქართული ხორბლის გამოყენების ისტორიას და ტრადიციებს ეხება. ხორბლის სახეობათა მრავალფეროვნებით საქართველო უნიკალურია მთელს მსოფლიოში. საქართველოში ხორბლის მოშინაურებასა და მოყვანის ისტორია მრავალ ათას წელს ითვლის, რაც ისტორიულად და მეცნიერულად დასტურდება. ბოლო წლებში, ბევრი რამ გაკეთდა ხორბლის ენდემური ჯიშების აღდგენის მიმართულებით. სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მიერ აღდგენილ ჯიშებზე მოთხოვნაც ყოველდღიურად იზრდება. დღეისთვის, აღდგენილი ჯიშების გავრცელება ფერმერულ მეურნეობებში აქტიურად მიმდინარეობს“, - განაცხადა იური ნობაძემ.

როგორც პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარემ, ნინო წილოსანმა აღნიშნა, ქართულ ხორბალს საპატიო ადგილი უჭირავს მსოფლიოში და აღნიშნული კონფერენციაც მისი პოპულარიზაციისკენ გადადგმული კიდევ ერთი ნაბიჯია.

„ქართული ხორბალი დადასტურებულად უნიკალურია თავისი ისტორიით, ენდემური ჯიშების მრავალფეროვნებით, ჩვენს კულტურასა და ტრადიციებში გამოყენების უწყვეტობით. ვფიქრობ, სწორედ მისი უნიკალურობიდან გამომდინარე, ქართული ხორბალი სათანადო აღიარებას იმსახურებს და ამ მიზნით, ჩვენ ძალისხმევას არ დავიშურებთ“, - აღნიშნა ნინო წილოსანმა.

სიტყვით გამოსვლისას FAO-ს წარმომადგენელმა საქართველოში რაიმუნდ იელემ სასურსათო უსაფრთხოებაში ხორბლის, როგორც მნიშვნელოვანი ელემენტის როლზე ისაუბრა.

„მზარდი პოპულაციის გამო, 2050 წლისთვის, მოსახლეობის რიცხოვნობა 9 მილიარდს მიაღწევს. შესაბამისად, ხორბლის კულტურის მოხმარება გაიზრდება. ჩვენ არ უნდა დავაკლოთ მცდელობა, რომ ხორბლის კულტურის მოყვანის მოცულობა გავზარდოთ. აღსანიშნავია, ენერჯის

20% სწორედ ხორბლიდან მოდის. ხორბალი სასურსათო უსაფრთხოების მნიშვნელოვანი ელემენტია. ხორბლის 27 სახეობიდან, 14 სწორედ ქართულია, რაც მიაჩნია, რომ საქართველოს ამ მიმართულებით უდიდესი ტრადიცია აქვს“, - აღნიშნა რაიმუნდ იელემ.

კონფერენციის ფარგლებში საქართველოში ხორბლის წარმოების ისტორია და ტრადიციები განიხილეს. აღინიშნა, რომ ხორბალი საქართველოს უძველესი კულტურაა, რომელსაც ქვეყნის ისტორიაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. ხორბალი საქართველოში ჯერ კიდევ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე, როგორც დასავლეთ, ისე აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე ითესებოდა. საქართველოს ტერიტორიაზე აღმოჩენილი ხორბლის უძველესი ნიმუშები ძვ.წ. V-IV საუკუნით თარიღდება. მსოფლიო მასშტაბით, დღეისთვის, ხორბლის 27 კულტურული და ველური სახეობაა აღწერილი, საიდანაც 14 სახეობა საქართველოშია აღმოჩენილი, მათ შორის 5 სახეობა (მასა, კოლხური ასლი, ჩელტა ზანდური, ჰექსაპლოიდური ზანდური, დიკა) ენდემურია.

ხორბლის ქართული ენდემური სახეობების და ჯიშების დაცვასა და აღდგენას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. 2018 წელს, „ქართული ხორბლის კულტურას“ ეროვნული მნიშვნელობის კატეგორია განესაზღვრა და არამატერია-

ლური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი მიენიჭა. გარდა ამისა, დაწყებულია ქართული ხორბლის კულტურის იუნესკოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის გადაუდებელი დაცვის საჭიროების ნუსხაში შეტანის სამუშაო პროცესები.

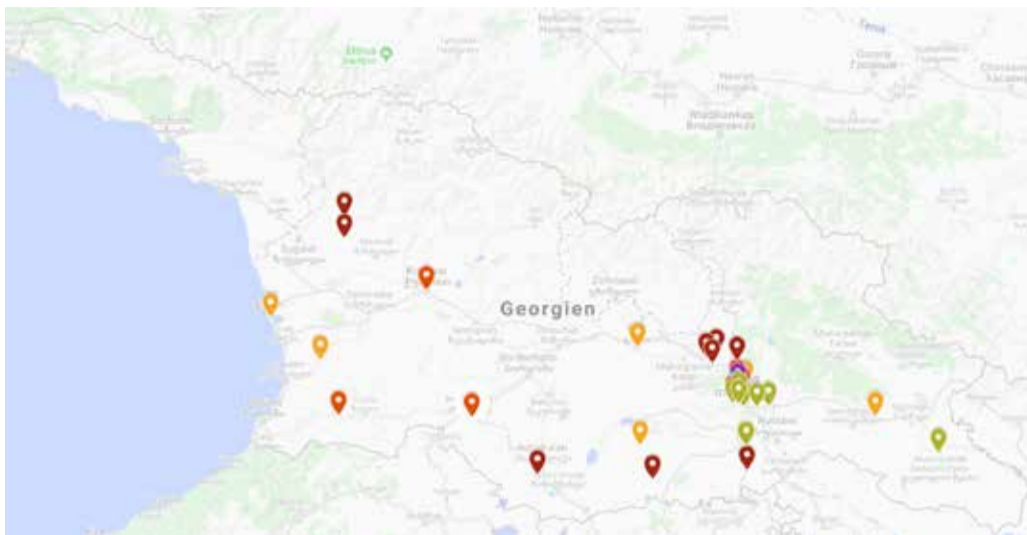
საერთაშორისო კონფერენცია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, საქართველოს პარლამენტის აგრარულ საკითხთა კომიტეტის, გეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO), საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტროს და საქართველოს განათლების, მეცნიერების და ახალგაზრდობის სამინისტროს მხარდაჭერით ჩატარდა.

სასოფლო-სამეურნეო ცოდნისა და ინოვაციების სისტემა (AKIS)

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ხელმძღვანელობით და გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის კოორდინაციით, მიმდინარეობს ეროვნული სასოფლო-სამეურნეო ცოდნისა და ინოვაციების სისტემის (Agricultural Knowledge and Innovation System (AKIS)) შემუშავება და დახვეწა.

ეროვნული AKIS მომზადება ხორციელდება გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) „პროფესიული განათლების სისტემის მოდერნიზება საქართველოს სოფლის მეურნეობაში VET (ფაზა 3)“ პროექტის ფარგლებში, შვეიცარიის თანამშრომლობის სააგენტოს (SDC) დაფინანსებით.

სასოფლო-სამეურნეო ცოდნისა და ინოვაციების სისტემა (AKIS) წარმოადგენს მექანიზმს, რომელიც უზრუნველყოფს სოფლად, ასევე სოფლის მეურნეობაში ცოდნისა და ინოვაციების მიწოდება-გამოყენებასთან დაკავშირებული თითოეული მონაწილის და მათი ურთიერთკავშირების გაძლიერებას.

AKIS-ის მიდგომა ხაზს უსვამს ცოდნის სხვადასხვა წყაროს ინტეგრაციის მნიშვნელობას (როგორცაა სამეცნიერო კვლევა და ტრადიციული ცოდნა) და დაინტერესებულ მხარეებს შორის თანამშრომლობისა და ინფორმაციის გაცვლის ხელშეწყობას. მისი მიზანია, საერთო სასოფლო-სამეურნეო ინოვაციების პროცესის გაძლიერება, სოფლის მეურნეობის სექტორის კონკურენტუნარიანობისა და მდგრადობის გაუმჯობესება და, ისეთი გამოწვევების მოგვარება, როგორცაა კლიმატის ცვლილება, სასურსათო უსაფრთხოება და სოფლის განვითარება.

AKIS-ი არის ევროკავშირის მთავარი სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის (The Common Agricultural Policy (CAP) ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი, რომლის მთავარი მომხმარებელი არის ფერმერი ან მასთან დაკავშირებული პირი, ხოლო მთავარი დანიშნულებაა - მომხმარებელმა მიიღოს მეტი ცოდნა, ინოვაციები და შესაბამისად აწარმოოს მეტი, უკეთესი ხარისხისა და ეკომეგობრული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია.

ეროვნული AKIS-ის დოკუმენტი მოიცავს დაინტერესებული პირების კლასიფიკაციას მათი სამართლებრივი, ინსტიტუციური და ფორმალური კუთვნილების მიხედვით.

სექტორების მიხედვით შესაძლებელია გამოიყოს შემდეგი ძირითადი მიმართულებები:

- კლიენტის, მომსახურების მიმღებ/ფერმერი;
- კერძო სექტორის ორგანიზაციები/ბიზნესი;
- საჯარო სექტორი/პოლიტიკის ფორმირება და იმპლემენტაცია;
- კვლევა, განათლება, ინფორმაცია;
- არასამთავრობო ორგანიზაციები/საერთაშორისო ორგანიზაციები;
- ფერმერთა გაერთიანებები და ფერმერებზე დაფუძნებული ორგანიზაციები.

აღნიშნული დაყოფა იძლევა ყველა დაინტერესებული პირის იდენტიფიცირებისა და სწორი ანალიზის განხორციელების შესაძლებლობას. ასევე, თითოეული დაინტერესებული პირის ანალიზის საფუძველზე, შესაძლებელია გამოიკვეთოს პრობლემა და მომზადდეს შესაბამისი რეკომენდაცია პრობლემის დაძლევის თვალსაზრისით.

სოფლის მეურნეობის ცოდნისა და ინოვაციების სისტემები, სოფლის მეურნეობის სტრატეგიებში, გადამწყვეტ როლს თამაშობენ შემდეგი მიზეზებიდან გამომდინარე:

- AKIS-ი ხელს უწყობს ცოდნის გადაცემას კვლევითი ინსტიტუტებიდან, უნივერსიტეტებიდან და ექსპერტებიდან ფერმერებზე. ეს ცოდნა შეიძლება მოიცავდეს საუკეთესო პრაქტიკას, ახალ ტექნოლოგიებს და ინოვაციურ მეთოდებს, რომლებსაც შეუძლიათ მნიშვნელოვნად გააუმჯობესონ სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობა.
- AKIS-ი ხელს უწყობს ინოვაციას სოფლის მეურნეობაში ფერმერების მკვლევრებთან და მეწარმეებთან დაკავშირებით. ეს ურთიერთქმედება ხშირად იწვევს ახალი ტექნოლოგიების, ტექნიკის და პრაქტიკის განვითარებას, რაც ხელს უწყობს სოფლის მეურნეობის წინსვლას.
- AKIS-ს შეუძლია დაეხმაროს ფერმერებს მდგრადი პრაქტიკის მიღებაში, რომელიც ზოგადად ბუნებრივ რესურსებს, ამცირებს გარემოზე ზემოქმედებას და ხელს უწყობს ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას. ეს გადაწყვეტა გრძელვადიანი სასურსათო უსაფრთხოებისა და გარემოს შენარჩუნებისთვის. სოფლის მეურნეობა ძალიან დაუცველია კლიმატის ცვლილების მიმართ. კლიმატისადმი ჭკვიანი სოფლის მეურნეობის, გვალვაგამძლე კულტურების და სხვა ადაპტაციური სტრატეგიების შესახებ ინფორმაციის მიწოდებით AKIS-ს შეუძლია ფერმერებს დაეხმაროს კლიმატის ცვალებად ნიმუშებთან ადაპტაციაში.
- AKIS-ს შეუძლია ფერმერებს დაეხმაროს ბაზრის მოთხოვნებისა და ტენდენციების გაგებაში. ეს ცოდნა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ფერმერებისთვის, რათა თავიანთი

პროდუქცია ბაზრის საჭიროებებს შეესაბამებოდეს, რაც უზრუნველყოფს ეკონომიკურ მომგებიანობას.

- AKIS-ი აწვდის მნიშვნელოვან მონაცემებსა და შეხედულებებს პოლიტიკის შემქმნელებს. ეს ინფორმაცია აუცილებელია სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის ფორმულირებისთვის, რომელიც დაფუძნებულია სამეცნიერო კვლევებსა და ფერმერთა საზოგადოების საჭიროებებზე.
- AKIS-ი ინვესტიციას ახორციელებს ფერმერების შესაძლებლობების განვითარებაში. ეს მოიცავს ტრენინგპროგრამებს, სემინარებს და საგანმანათლებლო ინიციატივებს, რომლებიც

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ორგანიზებით შეხვედრა გაიმართა, სადაც AKIS-ის ექსპერტებმა საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო ცოდნისა და ინფორმაციის სისტემის (AKIS) მოდერნიზაციის განახლებული კონცეფცია წარადგინეს.

შეხვედრას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე, სოლომონ პავლიაშვილი და სამინისტროს სისტემაში არსებული უწყებებისა და დეპარტამენტების წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

„სასოფლო-სამეურნეო ცოდნისა და ინოვაციების სისტემა (AKIS) კოორდინაციას გაუწევს ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარებას

ფერმერებს აძლევს უნარ-ჩვევებს და ცოდნას, რომლებიც აუცილებელია მათი სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის გასაუმჯობესებლად.

- სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობისა და შემოსავლის გაზრდით, AKIS-ი მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს სოფლის განვითარებას.
- AKIS-ის ჩართვა სასოფლო-სამეურნეო სტრატეგიებში უზრუნველყოფს ცოდნის, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების ინტეგრაციას ფერმერულ პრაქტიკაში, რომელსაც სარგებელი მოაქვს არა მხოლოდ ფერმერებისთვის, არამედ ხელს უწყობს სასურსათო უსაფრთხოებას, ეკონომიკურ განვითარებას და გარემოს მდგრადობას უფრო ფართო მასშტაბით.

საქართველოს AKIS-ი ევროკავშირის AKIS-ის მსგავსად უნდა ახალისებდეს სოფლად ცოდნის გავრცელებასა და ინოვაციურ ტექნოლოგიებზე წვდომას. საქართველოს AKIS სისტემა გააერთიანებს ფერმერებს, სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის სპეციალისტებს, კონსულტანტებს, სპეციალისტებს, მკვლევრებს, საგანმანათლებლო და კვლევით ინსტიტუტებს, სახელმწიფო, კერძო და არასამთავრობო სექტორს და სხვა ჩართულ მხარეებს, რომლებიც სხვადასხვა წყაროდან მიღებული ცოდნით უზრუნველყოფენ უკეთესი პრაქტიკის დანერგვას სოფლის მეურნეობაში.

საქართველოს AKIS-ი დაფარავს ქვეყნის მთელ ტერიტორიას და შექმნის საერთო ეროვნულ სისტემას. ამავე დროს, ეროვნულ პლატფორმაზე დაყრდნობით, შესაძლებელი იქნება შემუშავდეს ადგილობრივი (რეგიონული) სისტემები, მიკრო AKIS-ები, რომლებიც ადგილობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით, ეროვნული სისტემის ძირითად პრიორიტეტებს განავრცობენ კონკრეტულ ადგილებზე.

ეროვნულ დონეზე აღნიშნული პლატფორმა შესაძლებლობას იძლევა გაძლიერდეს სოფლის მეურნეობაში ადგილობრივი ექსპერტული ცოდნა და ასრულებს ინფორმაციის გავრცელების ფუნქციას სოფლის მეურნეობის კონკურენტუნარიანობის გასაუმჯობესებლად. AKIS მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ევროკავშირის ერთიან აგრარულ პოლიტიკაში და უზრუნველყოფს ცოდნის, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების ინტეგრაციას ფერმერულ პრაქტიკაში. პლატფორმა ხელს უწყობს როგორც სასურსათო უსაფრთხოებას, ასევე ეკონომიკურ განვითარებას, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ, სოლომონ პავლიაშვილმა.

ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ღონისძიებები საერთაშორისო ბაზრებზე 2024 წელს კიდევ უფრო გააქტიურდება

ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობის პროგრამის სახელმწიფო ბიუჯეტი 2024 წელს 16 მილიონი ლარით განისაზღვრა, რაც 2 მილიონი ლარით აღემატება 2023 წლის მაჩვენებელს

ქართული ღვინის პრიორიტეტულ ბაზრებად რჩება ამერიკის შეერთებული შტატები, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, პოლონეთი, ბალტიისპირეთის ქვეყნები, ჩინეთი, სამხრეთ კორეა და იაპონია, სადაც ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობისა და საექსპორტო პოტენციალის გაზრდის მიზნით, სხვადასხვა ღონისძიებას ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიები განახორციელებენ.

ამასთან ერთად, ქართული ღვინო წარმოდგენილი იქნება ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ყველა მნიშვნელოვან საერთაშორისო გამოფენასა და ფესტივალზე ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ევროპისა და აზიის ქვეყნებში.

ღვინის გამოფენები, კონკურსები, ტურები და ფესტივალები გაიმართება საქართველოს მასშტაბითაც, რაც მნიშვნელოვანია ღვინის ტურიზმის პოტენციალისა და ადგილობრივ მოსახლეობაში ღვინის მოხმარების კულტურის გაზრდისთვის.

ამასთან ერთად, 16 მილიონი ლარიდან, 2 მილიონი ლარი გათვალისწინებულია „ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამისთვის“, რომლის მიზანია საერთაშორისო ბაზრებზე ქართული ღვინის საექსპორტო პოტენციალის, კონკურენტუნარიანობისა და ცნობადობის გაზრდა, სტრატეგიული და პრიორიტეტული საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიცირება. მარკეტინგული

ხარჯების თანადაფინანსება მხოლოდ იმ კომპანიებისთვის განხორციელდება, რომლებიც ექსპორტს პრიორიტეტულ ბაზრებსა და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში ახორციელებენ (გარდა დსთ-ს ქვეყნებისა) და, ამასთან ერთად, აკმაყოფილებენ პროგრამით განსაზღვრულ სხვა პირობებს.

2023 წელს, ქართული ღვინო მსოფლიოს 15 ქვეყანაში (აშშ, იაპონია, გერმანია, საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, დანია, სამხრეთ კორეა, ჩინეთი, პოლონეთი, ლატვია, ნიდერლანდები, შვეიცარია, ისლანდია, იტალია და თურქეთი), ჯამში, 14 გამოფენაზე, 20 ფესტივალსა და 100 პროფესიულ დეგუსტაციაზე იყო წარდგენილი; ღვინის გამოფენები, კონკურსები და ფესტივალები გაიმართა საქართველოშიც.

2023 წლიდან, ქართული ღვინის მარკეტინგულ კამპანიაში ჩაერთო აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID), რომელიც ქართული ღვინის პოპულარიზაციის მიმართულებით სხვადასხვა მიზნობრივ ღონისძიებას ქართული ღვინის სტრატეგიულ ბაზრებზე ახორციელებს.

ქართული ღვინისა და სპირტიანი სასმელების ექსპორტი

ექსპორტის შემოსავლების ზრდის ბოლო წლების ტენდენცია შენარჩუნდა 2023 წელსაც: მსოფლიოს 66 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 259,2 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების ღვინო, რაც გასული წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს 3%-ით აღემატება და წარმოადგენს დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში მაქსიმალურ მაჩვენებელს.

სულ ექსპორტირებულია 89,5 მილიონი ლიტრი ღვინო, რაოდენობრივმა კლებამ 2022 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით 12%-შეადგინა.

ექსპორტის რაოდენობრივი შემცირების ფონზე ექსპორტიდან მიღებული შემოსავლების მატება, განპირობებულია ქართული ღვინის საექსპორტო ფასის ზრდით, რაც წარმოადგენს უმთავრეს განმსაზღვრელ მაჩვენებელს.

პანდემიის პერიოდში კლების შემდეგ, 2023 წელს საექსპორტო ფასის ზრდა პირველად

დაფიქსირდა. (2022 წელს 1 ლიტრი ქართული ღვინის საშუალო საექსპორტო ფასი იყო - 2.48 აშშ დოლარი, 2023 წელს - 2.89 აშშ დოლარი). ექსპორტის შემოსავლების ზრდა აღსანიშნავია სტრატეგიულ ბაზრებზე: კორეის რესპუბლიკა - 60%, გერმანია - 43%, აშშ - 6%, პოლონეთი - 3%, იაპონია-1%; მკვეთრი ზრდა დაფიქსირდა სპირტიანი სასმელების ექსპორტის მაჩვენებელში: მსოფლიოს 54 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 196,2 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების 31,5 მილიონი ლიტრი სპირტიანი სასმელები - შემოსავლები 42%-ით, ხოლო ექსპორტის რაოდენობა 55%-ით არის გაზრდილი.

ღვინისა და ვაზის საერთაშორისო ორგანიზაცია OIV-ის მონაცემებით, ღვინის გლობალური მოხმარება კლებულობს და ბოლო წლების განმავლობაში (2017-2022), ღვინის მოხმარება დაკლებულია, საშუალოდ, 6%-ით. პრემიუმ ღვინის სეგმენტი (10 აშშ დოლარი ან მეტი ბოთლზე) გაიზარდა, ხოლო დაბალფასიანი ღვინის (10 აშშ დოლარზე ნაკლები ბოთლზე) მოხმარება საგრძნობლად შემცირდა. ღვინის ექსპორტზე გავლენა ასევე იქონია მსოფლიოში მიმდინარე სხვადასხვა გლობალურმა მოვლენამ: უკრაინაში მიმდინარე ომმა და მასთან დაკავშირებულმა სხვადასხვა სახის კრიზისმა, მაღალმა ინფლაციამ და მიწოდების ჯაჭვის შეფერხებებმა.

აღსანიშნავია, რომ პოზიტიურად დაიწყო 2024 წელი: იანვრის თვეში, საქართველოდან მსოფლიოს 34 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 6,5 მლნ ლიტრი ღვინო, სადაც ზრდამ, გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, 22% შეადგინა. ექსპორტირებული ღვინის ღირებულებამ 18,217 მლნ აშშ დოლარს მიაღწია, ზრდა ამ შემთხვევაში 15%-ია. ამასთან ერთად, ექსპორტირებულია 2,445 მლნ ლიტრი სპირტიანი სასმელები (ზრდა 24%), ღირებულებით 13 მლნ აშშ დოლარი (ზრდა 2%).

სახელმწიფოსთვის პრიორიტეტია, რომ ქართული ღვინის ხარისხი საერთაშორისო სტანდარტებს აკმაყოფილებდეს

საქართველოში წარმოებული ალკოჰოლიანი სასმელების ადგილობრივ და საერთაშორისო ბაზრებზე კონკურენტუნარიანობის ზრდის მიზნით, ღვინის ეროვნული სააგენტოს შესაბამისი სამსახურები ქართული ღვინისა და სხვა ალკოჰოლიანი სასმელების ხარისხის კონტროლს რეგულარულად ახორციელებენ.

2023 წელს, სახელმწიფო კონტროლის ფარგლებში, შემოწმებული 59 კომპანიის 286 ნიმუშიდან, დარღვევა აღმოჩნდა 20 კომპანიის 49 ნიმუშში. საინსპექციო კონტროლი ჩატარდა 66 კომპანიაში და აღებული 1332 ნიმუშიდან, დარღვევა აღმოჩნდა 23 კომპანიის 51 ნიმუშში. სახელმწიფო კონტროლი საწარმოებში ღვინის ტექნოლოგიური პროცესის საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ მოთხოვნებთან შესაბამისობის დადგენას, ხოლო ინსპექტირების პროცესი, სერტიფიცირებისათვის წარდგენილი ალკოჰოლიანი სასმელის ნიმუშის ლოტთან შესაბამისობის დადგენას გულისხმობს.

ნიმუშში, დარღვევა აღმოჩნდა 9 კომპანიის 27 ნიმუშში.

2023 წელს, გაცემულია 26,750 შესაბამისობის სერტიფიკატი, მათ შორის, ადგილობრივი ბაზრისთვის, გაცემულია 7,874 სერტიფიკატი 11,5 მლნ. ლიტრ პროდუქტზე. ქართული ღვინისა და სხვა ალკოჰოლიანი სასმელების ხარისხის კონტროლის გაძლიერების მიზნით, 2023 წლის 1 იანვრიდან, ძალაში შევიდა საკანონმდებლო ცვლილება - ადგილობრივ ბაზარზე რეალიზაციისთვის განკუთვნილი, საქართველოში წარმოებული ალკოჰოლიანი სასმელების სავალდებულო სერტიფიცირების შესახებ. 2024 წელს, ადგილობრივი ბაზრის სერტიფიცირების პროცესი კიდევ უფრო გააქტიურდება.

სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიების შპს „ბიურო ვერიტას ჯორჯიას“ და შპს „სჯს ჯორჯიას“ მიერ შემოწმებული 74 კომპანიიდან აღებულ 601

საექსპორტო ალკოჰოლური სასმელების ორგანოლეპტიკური ტესტირების მიზნით, 289 დეგუსტაცია ჩატარდა. სულ შემოვიდა 13 091 ნიმუში, აქედან 507 ნიმუში შეფასდა უარყოფითად, დანარჩენი დადებითად.

ქართული ღვინის მწარმოებელმა კომპანიებმა საფრანგეთში, პარიზში, ორ მნიშვნელოვან გამოფენაში RAW Wine Paris და VinExpo Paris მიიღეს მონაწილეობა

12 ქართული კომპანია წარმოდგენილი იყო ბუენეროვი ღვინოების საერთაშორისო გამოფენაზე RAW Wine Paris; ასევე 12 კომპანია მონაწილეობდა ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების საერთაშორისო გამოფენაში VinExpo Paris.

გამოფენებზე ქართული ღვინის სტენდები ღვინის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარე ლევან მეხუზელამ დაათვალიერა.

საფრანგეთში ვიზიტის ფარგლებში, ლევან მეხუზელამ, ევროპის ქვეყნებში ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ღონისძიებებისა და მედია კამპანიების დასაგეგმად, საქმიანი შეხვედრები გამართა შესაბამისი უწყებების წარმომადგენლებთან.

„ღვინის ეროვნული სააგენტო განაგრძობს კერძო სექტორის მხარდაჭერას.

მნიშვნელოვანია, ქართული ღვინო წარმოდგენილი იყოს მსოფლიოს პრესტიჟულ გამოფენებზე, რაც არის უნიკალური შესაძლებლობა ქართული ღვინის ცნობადობის გასაზრდელად, ახალი სავაჭრო პარტნიორობის მოსაძიებლად და გლობალურ ბაზარზე დასამკვიდრებლად. მსგავს გამოფენებზე, ტრადიციულად, თავს იყრიან ღვინის პროფესიონალები, იმპორტიორები და მედიის წარმომადგენლები მსოფლიოს მრავალი ქვეყნიდან, რაც მნიშვნელოვანია ქართული ღვინის საექსპორტო პოტენციალის ზრდისთვის“, - განაცხადა ლევან მეხუზელამ.

გამოფენაზე RAW Wine, რომლის ორგანიზატორი ცნობილი ღვინის მაგისტრი საფრანგეთიდან იზაბელ ლეგერონია, მაღალი ხარისხის ბუნებრივი და ბიოდინამიური ღვინოების მწარმოებლები იკრიბებიან, ხოლო VinExpo Paris ითვლება ერთ-ერთ მასშტაბურ გამოფენად, სადაც ტრადიციულად, თავს იყრიან ღვინის მწარმოებლები, პროფესიონალები, იმპორტიორები და ექსპორტები მსოფლიოს მრავალი ქვეყნიდან.

ღვინის ეროვნული სააგენტო ვენახების შესახებ საკადასტრო მონაცემების განახლებას რეგულარულად ახორციელებს

ვენახის მესაკუთრის ცვლილების, ვენახის გაშენება/ამოძირკვის, არენდით გადაცემის და სხვა ცვლილებების შემთხვევაში, აუცილებელია ვენახების საკადასტრო მონაცემების განახლება, რასაც ღვინის ეროვნული სააგენტოს თანამშრომლები განახორციელებენ.

მოქმედი რეგულაციით, ვენახის საკადასტრო ამონაწერის გარეშე, მევენახე ვერ შეძლებს საწარმოში ყურძნის ჩაბარებას, ხოლო მეღვინე ღვინის რეალიზაციას.

ღვინის ეროვნულმა სააგენტომ პროგრამა 2014 წელს დაიწყო რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონის ვენახების აღწერით; 2015-2021 წლებში პროგრამა განხორციელდა კახეთის რეგიონში, 2022 წელს - ქვემო ქართლში, შიდა ქართლში, მცხეთა-მთიანეთსა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონებში, ხოლო 2023 წელს - აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, იმერეთში, სამეგრელოსა და გურიის რეგიონებში, რითაც პროგრამამ ქვეყნის მევენახეობის ყველა რეგიონი მოიცვა.

დღევანდელი მდგომარეობით, მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ვენახები სრულად აღწერილია, შეკრებილია ინფორმაცია 48 642 ჰა ვენახის, 47 091 მევენახის და 170 174 ნაკვეთის შესახებ.

ვენახების კადასტრი აუცილებელია მევენახეობა-მეღვინეობის დარგის განვითარების და საერთაშორისო ბაზრებზე ქართული ღვინის კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის.

ვენახების კადასტრი თითოეული ვენახის ნაკვეთის იდენტიფიკაციით, მევენახეობის და ვენახების შესახებ დეტალური ინფორმაციის აღწერით იქმნება. რეგისტრირებულ ვენახზე ინფორმაცია მოიცავს ვაზის ჯიშებს, დარგვის თარიღს, ვენახის მდგომარეობას, მდებარეობას, ფართობს და სხვა მონაცემებს.

საქართველოს ველური ვაზი

(Vitis vinifera ssp sylvestris Gmel.)

სინონიმები:

- კრივინა - ქართლი, კახეთი, იმერეთი
- უსურფაზი - ქართლი, კახეთი
- ბაბილო - ქართლი, მთიულეთი
- ბრძღუამლი - ქართლი
- ბურძღუმი - საინგილო, კახეთი
- კორკენა - ფშავი, ქიზიყი
- ჭანჭყატო - ქიზიყი

- ბრძღუამლი - იმერეთი
- ბურჯუნი - იმერეთი
- ძღუამბლი - რაჭა, ლეჩხუმი
- დათვიყურძენა - რაჭა
- მორცხულა - გურია
- ჩიტისი ყურძენი - სამეგრელო
- პანტა ყურძენი - აჭარა

ველური ვაზის მნიშვნელობა

ველური ვაზი (Vitis vinifera sylvestris Gmel) არის საქართველოს ფლორის ტიპური მცენარე და წარსულში ფართოდ იყო გავრცელებული ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე. ის წარმოადგენს ევრო-აზიური ველური ვაზის პოპულაციის შემადგენელ ნაწილს და აქვს მნიშვნელოვანი დატვირთვა, როგორც:

- ვაზის დომესტიკაციის საწყის სამხრეთ კავკასიაში 8000 წლის წინ და შესაძლო გასაღებს ამ დომესტიკაციის პროცესების ასახსნელად;
- დაცვის ობიექტს შეტანილს საქართველოს წითელ წიგნში;
- საინტერესო მცენარეს კლიმატის გლობალური ცვლილებებისა და მავნებელ-დაავადებათა გამძლეობის მქონე გენების ძიების მიმართულებით - ანუ სავარაუდო სასელექციო - საწყის მასალას;
- ამჟამად, მსოფლიო მევენახეთა მხარდი ინტერესის ქვეშ მყოფ მცენარეს.

ნ. ვავილოვი, კულტურული ვაზის წინაპრად ველურ ვაზს, ხოლო მისი წარმოშობის არეალად, სამხრეთ კავკასიას, მათ შორის საქართველოს, მიიჩნევდა.

ვაზის ქართული გენოფონდი - ადგილობრივი და ახალსელექციური ჯიშები, მათი გენეტიკური ბიომრავალფეროვნება, ველური და გავლურებული ვაზის ფორმები - ის გენეტიკური რესურსებია, რომელიც ქმნის საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობის საფუძველს.

ველური ვაზის მისწავლა და დაცვა

თანამედროვე ეტაპზე, ევროპაში ველური ვაზის (Vitis vinifera sylvestris Gmel) შესწავლა აქტიურად მიმდინარეობს: მისი არსებობა უკავშირდება ევრო-აზიური ვაზის (Vitis vinifera L.) გაკულტურებას და ადგილობრივი ჯიშების წარმოშობას, განსაკუთრებით საქართველოს მსგავს ძველი მიწათმოქმედების ქვეყნებში. იგი ფართოდ არის ჩართული ვაზის გენეზისის საკითხების კვლევაში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ველური ვაზის აღწერას, გამოკვლევას და დაცვას დღეს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

საქართველოს კანონი „ვაზისა და ღვინის შესახებ“ (1998, 2007) ხაზს უსვამს საქართველოს ველური ვაზის მნიშვნელობას და მას, ვაზის ქართულ ჯიშებთან ერთად, მიიჩნევს ეროვნულ სიმდიდრედ, რომელსაც სახელმწიფო იცავს.

როგორ ამოვიცნოთ ველური ვაზი?

ყვავილი: მამრობითი და მდედრობითი ტიპის სხვადასხვა მცენარეზე

ფიჭვა: მცირე ზომის და მოკლე ნისკარტით მტავანი: კატარა და თხელი (არა კუმისი)

გავრცელება: მდინარის პირას, ხევებსა და ტყეებში

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მხარდაჭერითა და სოფლის განვითარების სააგენტოს ორგანიზებით, გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში, ქალაქ ბერლინში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაში FRUIT LOGISTICA 2024 თერთმეტმა ქართულმა კომპანიამ მიიღო მონაწილეობა

კომპანია „ქალაქური“ პროდუქციას ბერლინში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე გააცნა

კომპანიამ „ქალაქური“ სოფლის განვითარების სააგენტოს მხარდაჭერით, საკუთარი პროდუქცია წარადგინა გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში, ქალაქ ბერლინში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე „Fruitlogistica 2024“.

„ჩვენი მიზანია ექსპორტზე გავიტანოთ პროდუქცია, რაშიც ძალიან გვებმარება სახელმწიფო. დარწმუნებული ვარ, საერთაშორისო

გამოფენაში „Fruitlogistica 2024“ მონაწილეობა ამ კუთხით მნიშვნელოვან შედეგს გამოიღებს“, - აღნიშნავს კომპანიის „ქალაქური“ დამფუძნებელი მურად ღოღაძე.

შპს „ქალაქური“ ადგილობრივ ბაზარზე უკვე 12 წელია საქმიანობს, კომპანია მომხმარებელს სთავაზობს თხილეს, ჩირუსსა და სხვადასხვა სახის ნუგარს.

კომპანია „გოლდენ ფარმ“ გამოფენაში „FRUIT LOGISTICA“ მორიად მონაწილეობდა

„ჩვენი მომხმარებლების დაახლოებით 50% სწორედ საერთაშორისო გამოფენებზე გვყავს შექნილი. შარშან, დაახლოებით 3-4 მყიდველი გვყავდა კონკრეტულად ბერლინის გამოფენიდან. სახელმწიფოს ხელშეწყობით, გამოფენაზე მონაწილეობას ვიღებთ უკვე მეორე წელია, რაც ჩვენთვის მნიშვნელოვანი მხარდაჭერაა“, - აღნიშნავს კომპანიის „გოლდენ ფარმ“ დირექტორი დავით ლაბარტყავა.

კომპანიამ „გოლდენ ფარმ“ სოფლის განვითარების სააგენტოს პროგრამების ფარგლებში ხობის მუნიციპალიტეტში 16 ჰექტარზე ლურჯი მოცვის თანამედროვე ბაღი გააშენა და თანამედროვე სტანდარტებით აღჭურვილი სამაცივრო მეურნეობა მოაწყო. ამ ეტაპზე პროდუქციის რეალიზაცია ხორციელდება, როგორც ადგილობრივ ბაზარზე, ასევე გადის ექსპორტზე ევროპისა და გაღვის ქვეყნებში.

სოფლის განვითარების სააგენტოს მხარდაჭერით, კომპანია „მკისა“ მონაწილეობა მიიღო საერთაშორისო გამოფენაში „FRUIT LOGISTICA 2024“

„მნიშვნელოვანია რომ საქართველოს იცნობდნენ, როგორც მაღალი ხარისხის აგროპროდუქციის მწარმოებელ ქვეყანას. შესაბამისად, მსგავს ღონისძიებებში მონაწილეობა გვებმარება, რომ ჩვენი ქვეყანა და ამასთანავე, ჩვენი კომპანია გახდეს საერთაშორისო მასშტაბით ცნობილი. საერთაშორისო გამოფენაში „Fruit logistica 2024“ ჩვენი მონაწილეობის მიზანია გავაფართოოთ გაყიდვების არეალი. საქსპორტო ბაზრების დივერსიფიკაცია მნიშვნელოვანია, რათა განვითარებულ ბაზრებზე ვიყოთ დამოკიდებული და

გრძელვადიან ეკონომიკურ განვითარებაზე გავაკეთოთ აქცენტი“, - აღნიშნავს კომპანიის „მკისა“ კომერციული დირექტორი გიორგი გუდაბანიძე.

კომპანია „მკისა“ აწარმოებს ლურჯ მოცვსა და ნუშს. ნუშის ბაღები მდებარეობს ბოლნისში, ხოლო ლურჯი მოცვის ბაღები წყალტუბოსა და ხობში. კომპანიის ნუშის გადამამუშავებელ საწარმოში რამდენიმე დასახელების პროდუქცია იწარმოება. პროდუქციის რეალიზაცია ხორციელდება, როგორც ადგილობრივ, ასევე საქსპორტო ბაზრებზე.

მსხეთა-მთიანეთში ლაიპ-მისაქცილის სარწყავი სისტემის რეაბილიტაცია მიმდინარეობს

მაგისტრალური არხის და ერთ-ერთი წყალგამანაწილებლის, ჯამურად 5 კმ-მდე სიგრძის მონაკვეთი, მონოლითური რკინა-ბეტონით მოპირკეთდება; ასევე შეკეთდება და აღდგება აღნიშნულ მონაკვეთზე განთავსებული სხვადასხვა ტიპის ჰიდროტექნიკური ნაგებობა (გვირაბი, გალერეა); ახლით შეიკვლება არსებული მილ-ხიდები და საფეხმავლო გადასასვლელები.

პროექტის განხორციელების შედეგად, მნიშვნელოვნად შემცირდება წყლის დანაკარგი; წყალუზრუნველყოფა გაუმჯობესდება ასეულობით ჰექტარ სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობზე.

პროექტის ღირებულება 6 მლნ ლარზე მეტია. სარწყავი სისტემის სარეაბილიტაციო სამუშაოები 2025 წლის იანვარში დასრულდება.

კახეთში დაგეგმილი 1015 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი წყალუზრუნველყოფილი გახდება

გურჯაანის მუნიციპალიტეტში ქვემო სამგორის სარწყავი სისტემის მარცხენა მაგისტრალური არხის რეაბილიტაცია მიმდინარეობს, რაც 4 კმ-მდე სიგრძის სხვადასხვა რიგის წყალგამანაწილებელი არხის და მისი განშტოებების აღდგენას, 25 კმ სიგრძის ლითონის მილების მოწყობასა და სხვადასხვა ჰიდროტექნიკური ნაგებობის მონტაჟს ითვალისწინებს.

სამუშაოებს საქართველოს მელიორაცია ახორციელებს.

8,7 მლნ ლარის ღირებულების პროექტი სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდება.

ჩატარებული სამუშაოების შედეგად, წყალუზრუნველყოფილი გახდება 1015 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი.

რეაბილიტირებული სარწყავი სისტემის საშუალებით გურჯაანის მუნიციპალიტეტის სოფელი ქოდალოს, არაშენდასა და დარჩეთის სავარგულები მოიწყდება.

სამუშაოები 2025 წლის მაისში დასრულდება.

სურსათის ეროვნული სააგენტო ფარმარებს ცხოველების იდენტიფიკაციის რეგისტრაციას და მათი სადგომების რეგისტრაციას.

სურსათის ეროვნული სააგენტო უფასოდ ახორციელებს მსხვილფეხა ცხოველების იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციას და მათი სადგომების რეგისტრაციას.

ცხოველებზე პასუხისმგებელი პირი (მეპატრონე) ვალდებულია:

- ითანამშრომლოს სურსათის ეროვნულ სააგენტოსთან;
  - ხელი შეუწყოს იდენტიფიკაციისა და ვაქცინაციის პროცესს.
- ცხოველის საყურე ნიშნის დაკარგვის ან დაზიანების შემთხვევაში
- დაუყოვნებლივ აცნობოს სააგენტოს და მიმართოს განმეორებითი იდენტიფიკაციისათვის;
  - მიაწოდოს სააგენტოს ინფორმაცია ცხოველის გადაადგილების შესახებ (დაბადება, ყიდვა-გაყიდვა, დაკვლა, სიკვდილი).

ცხოველები საყურე ნიშნის გარეშე სასაკლავოზე არ დაიშვებიან!

დაუშვებელია არაიდენტიფიცირებული ცხოველის გადაადგილება, რეალიზაცია და დაკვლა, ასევე, არაიდენტიფიცირებული ცხოველისგან მიღებული პროდუქტის ბაზარზე განთავსება;

გადაადგილებისას, ცხოველს თან უნდა ახლდეს შესაბამისი გადაადგილების დოკუმენტი, რომელსაც გასცემს სურსათის ეროვნული სააგენტო.

გაითვალისწინეთ:

ცხოველთა იდენტიფიკაციისა და რეგისტრაციის და ცხოველთა სადგომის/დროებითი სადგომის რეგისტრაციის წესების დარღვევისას, სააგენტოს მიერ გაცემული მითითებების შეუსრულებლობა გამოიწვევს მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე ბიზნესოპერატორის ან ოჯახური წარმოების სუბიექტის - 100 ლარით, ხოლო, სხვა ბიზნესოპერატორის დაჯარიმებას - 500 ლარით.

ცხელი ხაზი: 15-01

ჯილდოებით მკვდარი ცხოველის მკვლევარი სახელმწიფოსგან კომპენსაციას მიიღებენ

2024 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდა, კომპენსაციის გადახდისა და ოდენობის განსაზღვრის წესი ჯილდოებით ცხოველის სიკვდილის შემთხვევაში (საქართველოს მთავრობის N332 დადგენილება).

ჯილდოებით მკვდარ საქონელზე კომპენსაციის მიღებას შეძლებენ ფერმერები:

- რომელთა პირუტყვიც იდენტიფიცირებულია საყურე ნიშნით;
- თუ ინფორმაცია ცხოველისა და ფერმერის შესახებ აღრიცხულია ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციის ელექტრონულ სისტემაში და ფერმერს უარი არ აქვს ნათქვამი ცხოველის ვაქცინაცია/რევაქცინაციაზე;

ცხოველის მფლობელი/მომვლელი ვალდებულია ცხოველის შესაძლო ინფიცირების ან სიკვდილის შემთხვევაში, დაუყოვნებლივ აცნობოს სურსათის ეროვნულ სააგენტოს და მოითხო-

ვოს შესაბამისი ეპიდემიოლოგიური სამუშაოების გატარება.

კომპენსაციის მისაღებად ჯილდოს შემთხვევა უნდა დადასტურდეს ლაბორატორიულად.

კომპენსაციის ოდენობას განსაზღვრავს და გადახდას ახორციელებს სურსათის ეროვნული სააგენტო.

კომპენსაციის გაცემის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს სააგენტოს უფროსის მიერ შექმნილი კომისია, ჯილდოებით ცხოველის სიკვდილის დადასტურებიდან ერთი თვის განმავლობაში.

კომპენსაციის წესის შემუშავება საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სურსათის ეროვნული სააგენტოსა და გეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) ერთობლივი მუშაობის შედეგად გახდა შესაძლებელი, რაც მხარდაჭერილია ასევე ავსტრიისა და შვეიცარიის მთავრობების მიერ.

2023 წელს, სურსათის და სასმელი წყლის 5000-ზე მეტი ნიმუში დარღვევის მარჯვენაელი 12%-ს შეადგენს

სურსათის ეროვნულმა სააგენტომ 2023 წლის მონიტორინგის შედეგების შეჯამება დაასრულა.

გასული წლის განმავლობაში, მონიტორინგის ფარგლებში აღებული და ლაბორატორიაში გამოსაკვლევად გადაგზავნილია სურსათის და სასმელი წყლის 5000-ზე მეტი ნიმუში. გამოვლინდა 624 შეუსაბამობა და დარღვევის მაჩვენებელია 12 % შეადგინა (2022 წელს დარღვევის მაჩვენებელი 15 პროცენტი იყო).

კვლევა ჩატარდა სხვადასხვა მაჩვენებელზე, მათ შორის, დარღვევა არ გამოვლენილა პესტიციდებზე აღებულ მცენარეული და ცხოველური სურსათის 374, ტრანსცხიმებზე გამოკვლეულ 88 და გმო-ზე აღებულ 30 ნიმუშში, ტყვიის შემცველობაზე გამოკვლეული ცხოველური წარმოშობის სურსათისა და ბავშვთა კვების 180 ნიმუშში; კალციუმის შემცველობა არ დაფიქსირებულა ქათმის ხორცის 30 ნიმუშში და სტაფილოკოკური ენტეროტოქსინი არ აღმოჩნდა ყველის 30 ნიმუშში.

რაც შეეხება დარღვევებს - ლისტერიაზე აღებული 195 ნიმუშიდან დარღვევა გამოვლინდა ერთ ნიმუშში; სალმონელაზე აღებული 600 ზე მეტი ნიმუშიდან გამოვლინდა 5 დარღვევა. საღებავების შემცველობაზე აღებული 109 ნიმუშიდან დარღვევა გამოვლინდა კეტჩუპის, აჯივისა და სუნელ-სანელების 6 ნიმუშში, დარღვევის შესახებ ინფორმაცია ლაბორატორიული კვლევის შედეგების მიღებისთანავე განთავსდა სურსათის ეროვნული სააგენტოს ოფიციალურ ვებგვერდზე (<https://nfa.gov.ge/Ge/IdentifiedViolations/474>; <https://nfa.gov.ge/Ge/IdentifiedViolations/483>).

აღამიანის ჯანმრთელობისა და რისკების თავიდან აცილების მიზნით, 2024 წელს სურსათის უვნებლობის სახელმწიფო კონტროლის მასშტაბები იზრდება; წლიური მონიტორინგის პროგრამის შესაბამისად, დაგეგმილია 6000 ნიმუშის/სინჯის აღება ორგანოლეპტიკური, მიკრობიოლოგიური, პარაზიტოლოგიური, ტოქსიკოლოგიური, ფიზიკურ-ქიმიური, რადიოლოგიური, დაავადებების ან/და სხვა მაჩვენებლების გამოსაკვლევად.

საქართველოს ჭარბტენიანი ტერიტორიები და მათი მნიშვნელობა

კოლხეთი

ქობულეთი

ჯავახეთი

ჭარბტენიან ტერიტორიებად ითვლება ხმელეთის ისეთი მონაკვეთები, რომლებიც დაფარულია ჭარბი წყლით - ბუნებრივი ან ხელოვნური, დროებითი ან მუდმივი, მდორე ან გამდინარე, მტკნარი ან მლაშე წყლიანი.

ასეთებია: ჭაობები, ჭანჭრობები, ტორფიანი ადგილები, წყალსატევები, ზღვის აკვატორიები და სხვა.

ჭარბტენიან ტერიტორიებს სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს მთელი პლანეტისთვის. მათი როლი უმნიშვნელოვანესია მტკნარი წყლის რაოდენობისა და ხარისხის შენარჩუნების პროცესში. ჭარბტენიანი ტერიტორიები გამორჩეულია სხვა ეკოლოგიური ფუნქციებითაც. მათ შორის, აღსანიშნავია ნახშირბადის დიდი რაოდენობით დამარაგების უნარი, რაც არსებით როლს ასრულებს კლიმატის ცვლილების შერბილებაში. ჭარბტენიანი ტერიტორიები, ასევე, წარმოადგენს მნიშვნელოვან საბინადრო გარემოს და შესასვენებელ ადგილს წყლისა და გადამფრენი ფრინველებისთვის

საერთაშორისო მნიშვნელობის წყალჭარბ ტერიტორიებს იცავს რამსარის კონვენცია. რამსარის კონვენცია - „საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიების, განსაკუთრებით კი წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი ტერიტორიების შესახებ“, - არის პირველი გლობალური საერთაშორისო შეთანხმება, რომელიც 1971 წლის 2 თებერვალს ირანის ქალაქ რამსარში მიიღეს. აღნიშნული კონვენცია მთელ მსოფლიოში უზრუნველყოფს საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ჭარბტენიანი ტერიტორიების შენარჩუნებას და წყლის ფრინველების არსებობისთვის აუცილებელი საბინადრო ადგილების დაცვას.

დღეს, მსოფლიოში ამ კონვენციის მონაწილეა 172 სახელმწიფო, რომელთა ტერიტორიაზე 2 503 საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭაობია, საერთო ფართობით დაახლოებით 258 მილიონი ჰექტარი. მათ შორისაა საქართველო, რომელიც გამოირჩევა საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე უნიკალური წყალჭარბი ტერიტორიებით. საქართველოში საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიების ჯამური ფართობი 31 529 ჰექტარია, რაც საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფართობის 3.5%-ს შეადგენს. თავად დაცული ტერიტორიების ფართობი კი, ჩვენი ქვეყნის

საერთო ფართობის 13%-ს აღემატება. ჩვენი ქვეყანა რამსარის კონვენციას 1996 წელს შეუერთდა. 1998 წელს ორ დაცულ ტერიტორიას - კოლხეთის ეროვნულ პარკს და ქობულეთის დაცულ ტერიტორიებს საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიის სტატუსი მიენიჭა. 2020 წელს, ჯავახეთის დაცული ტერიტორიების 2 ტბა - მადათაფას და ბუღდაშენის ტბებიც რამსარ-საიტებად იქნა აღიარებული და საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიების მსოფლიო სიას შეუერთდა.

საქართველოს ჭარბტენიანი ტერიტორიები, როგორც მსოფლიო მნიშვნელობის ბუნებრივი მემკვიდრეობა, UNESCO-მაც აღიარა და 2021 წლიდან, კოლხეთისა და მტირალას ეროვნული პარკები და კინტრიშისა და ქობულეთის დაცული ტერიტორიები, როგორც „კოლხური ტყეები და ჭარბტენიანი ტერიტორიები“ UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხაშია.

საქართველოს ჭარბტენიან ტერიტორიებს მნიშვნელოვანი როლი აკისრიათ ჩვენი ეკოსისტემების დაცვასა და შენარჩუნებაში. აღნიშნული ტერიტორიები წარმოადგენს

სასიცოცხლო მნიშვნელობის სამიგრაციო დერეფანს გადამფრენი და წყლის მობუდარი ფრინველებისთვის. გარდა ამისა, ჭარბტენიანი დაცული ტერიტორიები:

- მნიშვნელოვნად ამცირებს წყალდიდობებისა და წყალმოვარდნების ზეგავლენას;
- ახდენს დიდი რაოდენობით ნახშირბადის შთანთქმას და აკუმულირებას;
- მცირებს დედამიწის ზედაპირზე სითბოს შეკავების პროცესს;
- ხელს უწყობს ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესებას;
- აკავებს ეროზიას;

მსოფლიოში ჭარბტენიანი ტერიტორიების საერთაშორისო დღე 2 თებერვალს აღინიშნება. 2024 წლის თემად განისაზღვრა „ჭარბტენიანი ტერიტორიები და ადამიანის კეთილდღეობა“. საქართველო, მსოფლიოსთან ერთად, ყოველწლიურად უერთდება და აღნიშნავს ჭარბტენიანი ტერიტორიების დღეს. აღნიშნულ დღეს, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო მართავს სხვადასხვა სახის ღონისძიებას, პრეზენტაციებს, შეხვედრებს, რაც ხელს უწყობს საზოგადოებაში ცნობიერების ამაღლებას ჭარბტენიანი ტერიტორიების მნიშვნელობის შესახებ.

ჯავახეთი

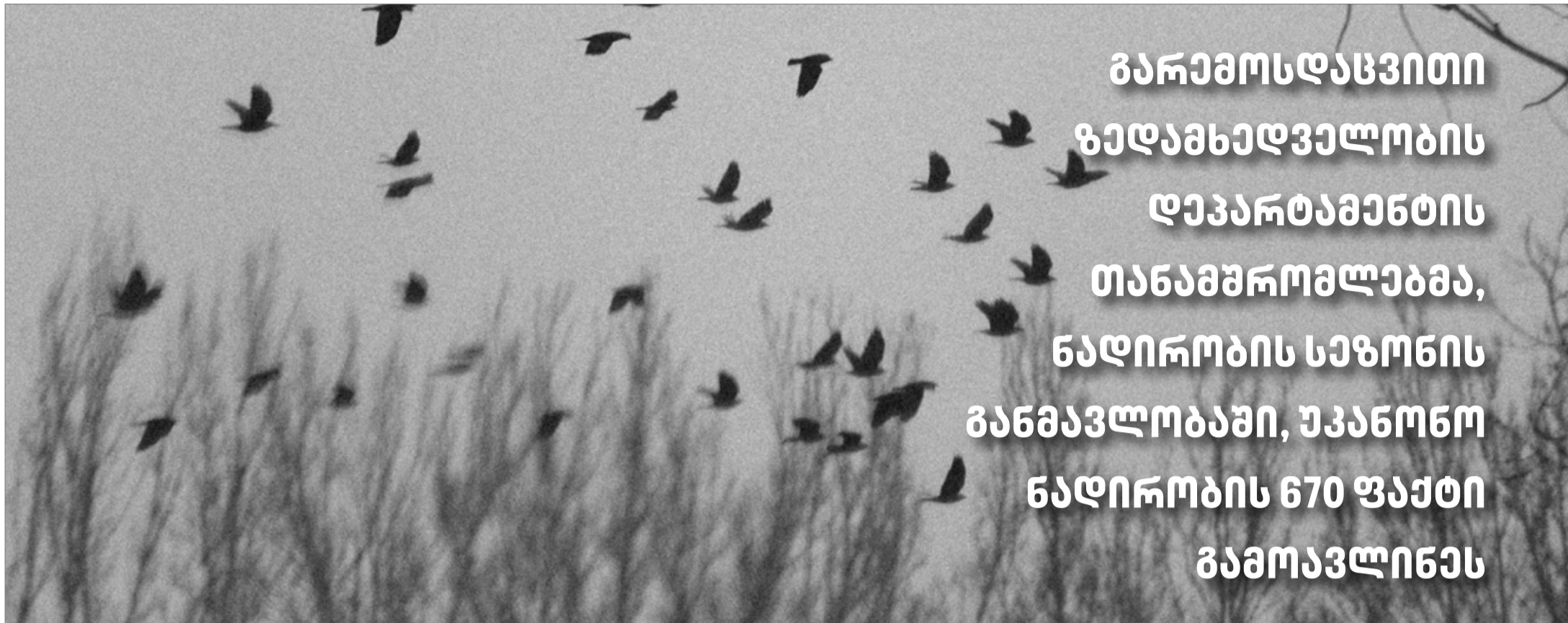

ქობულეთი

კოლხეთი

გარემოსდაცვითი დეპარტამენტის თანამშრომლებმა, ნადირობის სეზონის განმავლობაში, უკანონო ნადირობის 670 ფაქტი გამოავლინეს

29 თებერვალს გადამფრენ ფრინველებზე ნადირობის სეზონი სრულდება. აკრძალულ პერიოდში გადამფრენ ფრინველებზე ნადირობა დანაშაულია, რაც საკმაოდ მაღალი ოდენობის ჯარიმასთან ერთად, მოპოვებული ობიექტის კონფისკაციასაც ითვალისწინებს. ფრინველის უკანონოდ მოპოვების შემთხვევაში, ჯარიმას გარემოსთვის მიყენებული ზიანის თანხაც ემატება. თუ მოპოვებული ნადასრული ფრინველი მნიშვნელოვანი ზიანი მიადგა, პირის მიმართ, შესაძლოა, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საკითხიც დადგეს.

● უკანონო ნადირობის სიახსიწკა

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლები, ბრაკონიერობასთან ბრძოლის ფარგლებში, ნადირობის სეზონის განმავლობაში - 2023 წლის 19 აგვისტოდან დღემდე, ქვეყნის მასშტაბით, უწყვეტ და გაძლიერებულ კონტროლს ახორციელებდნენ და 2024 წლის 22 თებერვლის ჩათვლით, უკანონო ნადირობის 670 ფაქტი აღკვეთეს. მათგან 4 ფაქტი სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს და მასალები, შემდგომი რეაგირების მიზნით, საგამოძიებო ორგანოებს გადაეგზავნა.

უკანონო ნადირობის ფაქტები:

- იმერეთი - 223
- სამეგრელო-ზემო სვანეთი - 116
- მცხეთა-მთიანეთი - 94
- კახეთი - 69
- გურია - 45
- შიდა ქართლი - 45
- აჭარა - 23
- ქვემო ქართლი - 27
- სამცხე-ჯავახეთი - 17
- რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთი - 5

უკანონო ნადირობის ფაქტები გამოვლენილია დედაქალაქშიც. ნადირობის სეზონის განმავლობაში, თბილისში 10 სამართალდარღვევა დაფიქსირდა და მათგან 1 ფაქტი სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს.

გამოვლენილი სამართალდარღვევებიდან, 434 აკრძალული იარაღით, მეთოდით ან საშუალებით ნადირობის ფაქტია. 198 შემთხვევაში, სამართალდამრღვევები გარემოდან გადამფრენი ფრინველების ამოღებაზე დაწესებული მოსაკრებლის გადახდის გარეშე ნადირობდნენ. გადამფრენ ფრინველებზე ქალაქის ან მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე და დაცულ ტერიტორიებზე 10-მა მოქალაქემ ინადირა. ასევე გამოვლენილია აკრძალულ სახეობაზე ნადირობის 24 ფაქტი.

ნადირობის სეზონის განმავლობაში, გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლების მიერ ამოღებულია 372 უკანონო საშუალება, ხელნაკეთი მოწყობილობა (ე.წ. მანოვი), ასევე - 45 ე.წ. ფარი და 2 ხაფანგი. სამართალდამრღვევებისთვის ჩამორთმეული სანადირო იარაღების რაოდენობა კი 130-ია.

სეზონის განმავლობაში, უკანონოდ მოპოვებული ბუნებრივი რესურსის რაოდენობა 51 ერთეულს შეადგენს. მოქალაქეებმა უკანონოდ მონადირეს 1 დათვი, 6 გარეული დორი, 1 მელა, 3 კურდღელი, 1 მაჩვი, 2 კავკასიური როჭო, 1 კავკასიური ბოლოშავა, 8 შაშვი, 1 შოშია, 1 ჩხართვი, 1 გნოლი, 2 კაკაბი, 1 გველიჭა-

მია არწივი, 2 ხოხობი, 10 ტყის ქათამი, 2 გარეული იხვი, 1 ოლოლი და 7 შწყერი.

● ჯარიმები და აკრძალვები

მთელი წლის განმავლობაში, ნადირობისას აკრძალულია: მცენარეული საფარის დაწვა; გარეულ ფრინველთა კვერცხის შეგროვება და გაყიდვა; ცხოველთა ბუდეების, ბუნაგების, საცხოვრებელი ადგილების მოშლა ან განადგურება; ცხოველთა მასობრივი მოპოვების საშუალებებით – ყოველგვარი კუსტარული ან ქარხნული წესით დამზადებული ბადეებით, ხაფანგებით, მარყუქებით, აგრეთვე ორმოებით, სარეგავებით (სარეჯგველებით), ხმოვანი სიგნალების გამომცემი ელექტრონული (მათ შორის, ავტონომიურ კვების წყაროზე მომუშავე) მოწყობილობების მეშვეობით ფრინველის მოზიდვა, საწამლაკით, სანადირო იარაღზე დამონტაჟებული რეფლექტორებით, ასაფეთქებელი საშუალებების გამოყენებით, თოფებისა და სხვა თვითმსროლელი იარაღების დაგუშვება; ნადირობა ან/და ცხოველთა მოპოვება (დაჭერა) თვითმფრინავიდან, ვერტიკალურიდან, ავტომობილიდან, მოტოციკლიდან, კატარლებიდან, ძრავიანი ნავებიდან და სხვა მოტორიანი სატრანსპორტო საშუალებებიდან, მათ შორის, ღამით განათებული ფარებისა და პროექტორების მეშვეობით, ცხოველთა დევნა სატრანსპორტო საშუალებებით, წყალმცურავ ფრინველებზე ნადირობა ძრავამოქცეული მოტორიანი ნავებიდან და კატერებიდან (მოპოვება დევნით), ასევე

ნადირობა ღამის ცეცხლის დანთებით; სტიქიური უბედურებების (წყალდიდობა, ხანძარი, დიდი თოვლი და სხვა) დროს დაუძღვრებული ცხოველების მოპოვება, აგრეთვე მათზე ნადირობა წყალში გადასვლისას ან სხვა დაბრკოლებების გადალახვისას, მათ შორის, სტიქიური უბედურებისაგან თავის დაღწევის დროს.

ნადირობა დაშვებულია მხოლოდ ამისათვის სპეციალურად გამოყოფილ ტერიტორიებზე (გარდა გადამფრენი ფრინველებისა) - კანონით დადგენილ შემთხვევებში (სამონადირეო მეურნეობებში).

ბრაკონიერს, უკანონო ნადირობაზე, სამართალდარღვევის სიმძიმეიდან გამომდინარე, სხვადასხვა ოდენობის ჯარიმის გადახდა მოუწევს. მინიმალური ჯარიმა 150 ლარია და რიგ შემთხვევაში, შესაძლოა, სამართალდამრღვევს 3000 ლარის გადახდაც დაეკისროს. ამასთანავე, ნადირობის წესების დარღვევისას ხდება მოპოვებული ობიექტის, სანადირო იარაღისა და მოწყობილობის კონფისკაცია. გარდა ამისა, რიგ შემთხვევაში, შესაძლოა პირს სანადირო ცეცხლსასროლი იარაღის ტარების უფლება 1-3 წლის ვადით ჩამოერთვას.

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი მოქალაქეებს მოუწოდებს, კანონდარღვევის დაფიქსირების შემთხვევაში, მიმართონ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ცხელ ხაზს - 153 (ინდექსის გარეშე, ზარი უფასოა, ანონიმურობა დაცულია), რათა დეპარტამენტის შესაბამისმა რეგიონულმა სამმართველომ მყისიერი რეაგირება მოახდინოს.

კარტოფილის ფიტოფტორა PHYTOPHTORA INFESTANS

კარტოფილის ფიტოფტორა ფართოდ გავრცელებული და დიდი ეკონომიური ზიანის მომტანი დაავადებაა.

ფიტოფტორა განსაკუთრებით ძლიერ აზიანებს ძალუყრძენასებრთა ოჯახის წარმომადგენლებს: კარტოფილი, პამიდორი, პეტუნია. იშვიათად ავადდება ბადრიჯანი და წინაკა. ასნებოვნებს აგრეთვე აბუსალათინს, წინიბურას, მარწყვს. დაავადების ძლიერი გავრცელებისას მოსავლის დანაკარგებმა შეიძლება 70%-ს მიაღწიოს. დაავადების ძირითადი საშიშროებაა მისი სწრაფად გავრცელება.

პირველად პარაზიტებს. გამომწვევის ჰუსტორებიანი ვეგეტატიური სხეული არ არის დატიხრული, ვრცელდება დაავადებული ქსოვილის უჯრედის შიგნით. ზოოსპორანგიუმების ბოლოში ფორმირდება ლიმონის ფორმის ზოოსპორები, რომლებიც სკდებიან და ვრცელდებიან წყლის ნაკადის საშუალებით. ფოთლის ფირფიტის ზედაპირზე წყლის წვეთთან ერთად მოხვედრისას, 6-8 ზოოსპორებიანი სპორანგია ღივდება, რომელიც რაღაც პერიოდის შემდეგ მრგვალდება, იფარება გარსით და ივითარებს ზრდის მილს, ბაგეების საშუალებით იჭრება ფოთოლში. თუმცა განსაკუთრებულ პირობებში ზოოსპორანგიას შეუძლია ზრდის მილის განვითარება ფოთოლში პირდაპირი შეჭრის გზით და არა ბაგეებიდან. დასნებოვნების დაწყებიდან ახალი სპორანგიუმების წარმოქმნამდე პერიოდი ტემპერატურაზე დამოკიდებულებით შეადგენს 3-16 დღეს. გამომწვევის განვითარება ხდება ტემპერატურის ფართო-1,5-30°C დიაპაზონში. ნიადაგის ზედაპირზე მოხვედრისას ზოოსპორანგია წყალთან ერთად ხვდება ნიადაგში, მისგან განთავისუფლებული ზოოსპორები კი ავადებენ ტუბერებს. ხშირად ტუბერები ავადდებიან მოსავლის აღების დროს, როცა ისინი ეხებიან დაავადებულ ღერო-ფოჩებიან ნიადაგის ფენას. გამომწვევი ტუბერში იჭრება თვლების, მეჭეჭების და მექანიკური დაზიანების ადგილებიდან.

ფიტოფტოროზით ავადდება კარტოფილის ყველა ორგანო: ფოთლები, ღერო, ტუბერები. ფოთლებზე კიდეებიდან სიღრმისკენ

მკრთალ-მოყვითალო და შემდეგ მუქი ყავისფერი ლაქები ჯერ ქვედა ფოთლებზე ვითარდება. ნესტიან ამინდში ფოთლის ქვედა მხარეს ვითარდება თეთრი ფიფქი. ლაქები დასაწყისში გაფანტულია. ხელსაყრელ პირობებში ლაქები სწრაფად მრავლდება.

ძლიერი ეპიფიტოტიის პერიოდში ლაქებით მთელი მცენარეა დაფარული და გაშავებული. ხშირი წვიმებისა და თბილი ამინდების დროს კარტოფილის ღერო, ფოთლები მთლიანად ხდება და მარტო გამხმარი, გაშავებული ტანი რჩება, განსაკუთრებით როდესაც ლაქა შემორკალულია ღეროზე. მცენარის მწვანე ნაწილის მთლიანად გახმობისას ტუბერის განვითარება წყდება, ახალი არ ვითარდება და მოსავალი მთლიანად იღუპება.

დაავადებულ ტუბერებზე ჩნდება ნაცრისფერი ან მუქი ფერის უბნები, რომლებსაც კანის ქვეშ აქვს მოწითალო-ყავისფერი შეფერილობა. შეჭრილი მიცელიუმი სოლებით იჭრება ტუბერის რბილობაში, შიგთავსი მუქ ფერს იღებს და აქვს უსიამოვნო სუნი. საბოლოოდ იგი მთლიანად ლპება.

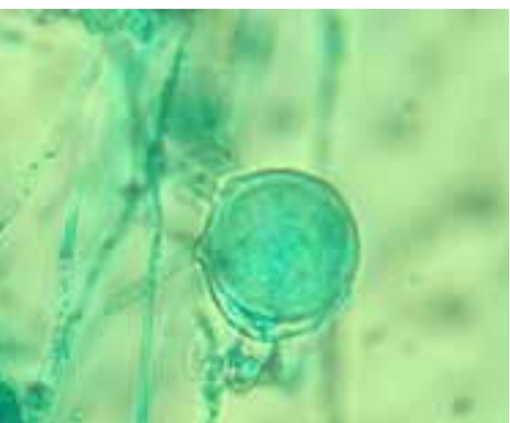
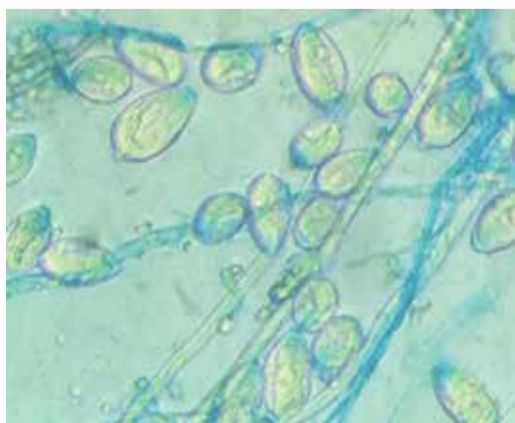
შესაძლებელია გარეგნულად საღმა ტუბერებმა ლპობა დაიწყოს სათავსოებში. ინფექციის გამომწვევი ხშირად იზამთრებს ნიადაგში, მოსავლის აღების შემდეგ დარჩენილ დაავადებულ ტუბერებზე.

კარტოფილის ფიტოფტორას განვითარებისთვის ოპტიმალური პირობებია - ტემპერატურა 16-20°C და ჰაერის შეფარდებითი ტენიანობა 75-80%.

დაავადება ვრცელდება დასენიანებული სარგავი მასალით. სოკო ვრცელდება თავდაპირველად ფესვებზე, შემდეგ ღეროსა და ფოთლებზე, ახალგაზრდა ტუბერები ავადდება მომენტალურად. მსგავსად ხდება დაავადების გავრცელება ნიადაგიდან. ფიტოფტორა ვრცელდება ჰაერის საშუალებით და ასნებოვნებს ღერო-ფოჩს. შემდეგ სპორები

ჩამორეცხება წვიმის საშუალებით, ხვდება ნიადაგში და ასნებოვნებს მცენარის ქვედა ნაწილს. დაავადების დროული აღმოჩენის და ბრძოლის ღონისძიებების ჩატარებისას ტუბერები სადი რჩება.

თუკი კარტოფილის ტუბერები მოსავლის აღების შემდეგ დარჩა მინდორში (ან და მიმოფანტულ იქნა ნაკვეთის განაპირა ზოლებში) სოკოს შეუძლია გამოიზამთროს დასნებოვნებულ ტუბერებში მიცელიუმის სახით და გაზაფხულზე ტუბერებსა და ახალგაზრდა ყლორტებზე წარმოქმნას სპორანგიუმები. ცივ და ტენიან პირობებში სპორანგიუმები წარმოქმნიან ზოოსპორებს, რომელთაც შეუძლია დაასნებოვნონ მასპინძელი-მცენარეები ეპიდემიისიდან. მცენარის ბაგეებიდან გამომავალი სპორანგიუმები იფანტება ქარისა და წყლის საშუალებით, ასევე შეიძლება ჩაირეცხოს ნიადაგში, რომლებიც დაასნებოვნებენ ნიადაგში მექანიკურად დაზიანებულ ტუბერებს. სპორანგიუმების ყველაზე კარგი პირობაა 18-22°C ტემპერატურა და 90% ფარდობითი ტენიანობა. დასნებოვნება შეიძლება იმდენად ძლიერი აღმოჩნდეს, რომ დროის მოკლე პერიოდში მცენარეთა 100% გაანადგუროს. პათოგენის განვითარება და შემდგომი დასნებოვნება შეიძლება გაგრძელდეს შენახვის პირობებშიც და გამოიწვიოს მოსავლის დიდი დანაკარგები.

თხევადი სასუქების უპირატესობები

ეკოლოგიური ცვლილებებიდან გამომდინარე, დღეისათვის, თანამედროვე სოფლის მეურნეობა მრავალი გამონევის წინაშე აღმოჩნდა. გართულდა როგორც ახალი ჯიშების შექმნის კრიტერიუმები, ასევე მათი ადაპტაციის შესაძლებლობები. გარანტირებული მოსავლის მისაღებად აუცილებელია მცენარის როგორც ბიოლოგიური თავისებურებების, ისე თანამედროვე ტექნიკური საშუალებების სიღრმისეული ცოდნა.

ორგანული და მინერალური სასუქების ნორმალური გამოყენება, შესაძლებლობას იძლევა მცენარის მოსავლიანობის ზრდასთან ერთად გამოვლინდეს ჯიშის ბიოლოგიური შესაძლებლობები. მონოსასუქები შეიცავს ორ, სამ და მრავალი ელემენტის შემცველი სასუქებით. ნიადაგის თანამედროვე ანალიზური კვლევებით შესაძლებელი ხდება სასუქების ზუსტი დოზების განსაზღვრა. აქტუალურია თხევადი სასუქები, რომლის გამოყენებას, უკანასკნელ წლებში, დიდი ყურადღება ექცევა. თხევადი სასუქები საშუალებას გვაძლევს უფრო ეფექტიანი გავხადოთ მათი მოქმედება, დავიცვათ თავი ჭარბი მოხმარებისაგან, გავზარდოთ მცენარის სასიცოცხლო პროცესები, მათ შორის, ფოტოსინთეზის ინტენსივობა და თავიდან ავიცილოთ გარემოს ნარჩენებისაგან დაბინძურება.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის წილნის, დედოფლისწყაროს და თელავის საცდელ ბაზებზე, 2018-2021 წლებში, განხორციელდა თხევადი სასუქების - KAS-32-ის, „ეკოროსტი“ და GSN-2004-ის შესწავლა ხორბლის კულტურის ზრდა-განვითარებასა და მოსავლიანობაზე. შესწავლილი იქნა მცენარეთა აღმოცენება, გადარჩენა, დათავაზება, ყვავილობა, სიმწიფე. შეფასდა ხორბლის ძირითად დაავადებებზე: ყვითელი და ღეროს ჟანგა, სეპტორიოზი, გუდაფშუტა და ნაცარი. სამეურნეო მასასათებლებიდან განისაზღვრა: მცენარის სიმალე, პროდუქტიული ბარტყობა, თავთავის სიგრძე, თავთავზე თავთუნების რაოდენობა, თავთავში მარცვლების რიცხვი, ერთი თავთავის მარცვლის მასა და 1000 მარცვლის მასა. „ეკოროსტი“ ჰუმინური ბუნებრივი წარმოშობის მიკროორგანიზმების შემცველი ორგანული სასუქია, რომელს ხარჯზე ნიადაგში მიმდინარეობს რთული ბიოქიმიური პროცესები. იგი შეიცავს მცენარის ცხოველმყოფელობისათვის საჭირო ყველა ნივთიერებებს (ამინომჟავები, მონო და პოლისაქარიდები, პეპტიდები, ვიტამინები, მინერალური კომპონენტები და სხვ). მისი გამოყენება ზრდის მცენარის გვალვამდობობას, ყინვაგამძლეობას და იმუნურია დაავადებებისა და მავნებლებისადმი.

გაზაფხულზე, ვეგეტაციის განახლებისთანავე, „ეკოროსტი“ შეაქვთ ნორმით 2,5 - 3,0 ლიტრი

ჰექტარზე. ამ დროს ძლიერდება მცენარე, იზრდება ბარტყობა, გვალვამდობობა და ჩქარდება ვეგეტაცია. ორკვირიანი ინტერვალით, სასურველია თხევადი სასუქის შეტანის განმეორება, ხოლო მესამე შეტანა უნდა განხორციელდეს დათავთავების წინა პერიოდში იგივე ნორმებით. თხევადი სასუქის ხორბლის ნათესებში შეტანა სასურველია განხორციელდეს თანამედროვე ტექნიკური საშუალებით, აგროდრონის გამოყენებით. ამ დროს არ ზიანდება ნათესი, დოზირება ხდება ზუსტად და რაც მთავარია, ფინანსურად უფრო მომგებიანია ვიდრე ტრაქტორის გამოყენებისას.

დაკვირვებებმა ცხადყო, რომ მარცვლის ფორმირების პერიოდში, „ეკოროსტი“ შეტანა უზრუნველყოფს მრავალთავუნიანობას, თავთავის მაღალ შემარცვლას, ფოტოსინთეზის გააქტიურებას და ამოვსებული მარცვლის მიღებას. ჰუმინური სასუქის „ეკოროსტი“ გამოყენება საშუალებას იძლევა მოსავალი გავზარდოთ 25-30%-ით, მივიღოთ მდგრადი, ხარისხიანი ხორბლის მარცვალი, დავიცვათ ნათესი გვალვებისაგან, დაავადებების და მავნებლების მასობრივი გამრავლებისაგან. მისი გამოყენება შესაძლებელია ჰერბიციდებთან ერთად, რაც თავიდან აგვარიდებს მცენარის სტრესს.

2018-2020 წლებში, ცენტრის ბაზებზე, ასევე გამოიცადა საერთაშორისო კომპანიის „ეკოროსტი“ წარმოების შარდოვანა-ამიაკის ნარევი - KAS-32 თხევადი აზოტიანი სასუქი. სასუქი KAS-32 შეიცავს 28-32% აზოტს. მასში აზოტი სამი ფორმითაა წარმოდგენილი: ნიტრატული NO₃, რომელიც სწრაფმოქმედი და ადვილად გადაადგილდება ნიადაგში, მისი შემცველობა 8%-ია; ამონიური NH₄, რომელიც ნიადაგის ნაწილაკების ადსორბირების გამო, მცენარისთვის ხანგრძლივად ეფექტიანად გამოიყენება. მისი შემცველობაც 8%-ია; ამიდური NH₂ - ეს ფორმა ფესვთა სისტემით არ შეითვისება, კარგია ფოთლოვანი კვებისთვის. ნიადაგზე მოხვედრისას კი, მიკროორგანიზმების მოქმედებით, სწრაფად გარდაიქმნება ჯერ ამონიური და მერე ნიტრატულ ფორმად. მისი შემცველობა 16%-ია; ამ თვისებების გამო სასუქი KAS-32 წარმატებით გამოიყენება ევროპის ქვეყნებში.

აღნიშნული სასუქით ჩატარდა ხორბლის სამჯერადი გამოკვება: პირველი - ადრე გაზაფხულზე ბარტყობის ფაზაში; მეორე - ორი კვირის ინტერვალით ადრეების ფაზაში (შესაძლებელია ჰერბიციდებთან ერთად) და მესამე - დათავთავების

დასაწყისში (საჭიროების მიხედვით ჰერბიციდთან ერთად); მინერალური სასუქის „KAS 32“ მოქმედების მნიშვნელოვანი დადებითი გავლენა გამოვლინდა მცენარეთა ბარტყობაზე. 2020 წლის მკაცრი გვალვის პირობებში, გაზაფხულზე სასუქის შეტანამ, დაძლია შემოდგომის გვალვა და მივიღეთ სრულიად ნორმალური ბარტყობა, საშუალოდ 3-5-ის ფარგლებში.

მრავალმხრივი მოქმედების სასუქის KAS-32 გამოყენება შესაძლებელია დოზებით: 100 კგ/ჰა + 60 კგ/ჰა, ორჯერადი შეტანა და დოზით: 100 კგ/ჰა + 60 კგ/ჰა + NPK 20-20-20(Mg) - 2 კგ/ჰა, სამჯერადი შეტანა. ორივე დოზით შეტანა რეკომენდირებულია ადრე გაზაფხულზე, ვეგეტაციის დაწყების, მცენარის სიმწვანის გამოჩენისთანავე. ჩატარებული ღონისძიებით, ხდება ბარტყობის გაძლიერება, შემდეგი გამოკვება ორკვირიანი ინტერვალით, ადრეების და დათავთავების პროცესის დასაჩქარებლად. კარგ შედეგს იძლევა მეორე და მესამე შეტანის დროს NPK(Mg)-ის 2კგ ფხვნილის დამატება, რაც მკვეთრად აუმჯობესებს ფოთლის ზომებს, ღეროს და მარცვლის შეფარდებას.

მინერალური სასუქის KAS 32 გამოყენება პერსპექტიულია კახეთის ძლიერ გვალვიანი ზონისათვის. იგი ხასიათდება მცენარეზე ხანგრძლივი მოქმედებით, ეფექტიანად ზრდის გვალვამდობობას, დაავადებებისა და მავნებლების მიმართ იმუნიტეტს, აქტიურებს ფოტოსინთეზის პროცესს, რაც ვეგეტაციის ყველა ფაზაში მისი გამოყენების შესაძლებლობას იძლევა.

2019-2021 წლებში, ცენტრის დედოფლისწყაროს საცდელ ბაზაზე არსებულ ხორბლის ნათესებში, ასევე გამოიცადა ბუნებრივი, ბიოლოგიურად აქტიური პრეპარატების შემცველი თხევადი სასუქი GSN-2004. იგი შეიცავს აუცილებელ მიკროელემენტებს, საქარიდებს, ორგანულ ჰუმინურ მჟავებს - 53.3%, ამინომჟავებს - 29.9%, კარბონულ მჟავებს - 12,8 %, ნახშირწყლებს - 4.0%, ასევე შეიცავს მინერალებს: აზოტს, ფოსფორს, კალიუმს, კალციუმს და მაგნიუმს, რომლებიც აუცილებელია ახალი მცენარეული უჯრედების ფორმირებისთვის.

აღნიშნული სასუქი ხორბლის მცენარეზე მოქმედებს როგორც ზრდის აქტივატორი, იმუნოსტიმულატორი, ანტიბიოტიკი და ანტიდოტი. GSN-2004-ში მოლეკულები იმყოფება გარდამავალ ჰიდრატირებულ მდგომარეობაში. მისი მოქმედებით ძლიერდება კლიმატური პირობებისადმი

ადაპტაცია (გვალვა, ყინვა, ტემპერატურის უცარი ცვლილებები) და იზრდება: მოსავლის ხარისხი (ცილის, სახამებლის, ვიტამინების, შაქრის შემცველობა), 1000 მარცვლის მასა; მოსავლიანობა (+15/+50%); მინერალური სასუქების გამოყენების ეფექტურობა (+30 / +50%). უმჯობესდება ასევე ნიადაგის აგროფიზიკური და აგროქიმიური თვისებები (წყლის გამტარიანობა, სტრუქტურა, pH). ნიადაგში იზრდება მოძრავი ფოსფორის რაოდენობა, რაც იწვევს ნიადაგის ნაყოფიერების შენარჩუნებას.

ზრდის ბუნებრივი სტიმულატორი და ადაპტოგენური მოქმედების სასუქის GSN 2004 სამი წლის შესწავლის შედეგებმა აჩვენა, რომ სასუქის მოქმედებით, ხორბლის კულტურაში მატულობს ბარტყობა, აქტიურდება ფოტოსინთეზის პროცესი, უმჯობესდება ჩალის და მარცვლის შეფარდება და უკეთეს ვარიანტებში, მარცვლის მოსავალი იზრდება 12.9-22.6%-ის ფარგლებში. გვალვიან პერიოდში, სასუქის GSN 2004 შეტანა, დადებითად მოქმედებს მცენარის განვითარებაზე; მისი ზემოქმედებით იზრდება მცენარის ფოთლის ზომები (სიგრძე, სიგანე), ძლიერდება ფოტოსინთეზის პროცესი. მოსავლის მატება 22.0-25.0%-ის ფარგლებში მერყეობს. 2020-2021 წლის მკაცრი გვალვის პირობებში, გაზაფხულზე სასუქის შეტანით, შესაძლებელი გახდა შემოდგომის გვალვის დაძლიება და მცენარეთა სრულიად ნორმალური განვითარების მიღწევა.

თხევადი სასუქის GSN 2004 გამოყენება შესაძლებელია ხორბლის მცენარის ვეგეტაციის ყველა ფაზაში (დრონის გამოყენების შემთხვევაში). მიღებული მონაცემები კი, სასუქის არამარტო დედოფლისწყაროს, რომელიც არიდულ ზონას მიეკუთვნება, არამედ კახეთის და სხვა მშრალი კლიმატის რეგიონებში გამოყენების შესაძლებლობას იძლევა.

მიღებული მონაცემები დამუშავებულია, სტატისტიკურად, ვარიაციული ანალიზის მეთოდით (ANOVA), კომპიუტერული პროგრამა CropStat-ის გამოყენებით.

საქართველოს ბიომრავალფეროვნება

ფრინველები მიეკუთვნებიან ხერხემალიან ცხოველთა კლასს, რომლის დაახლოებით 8.6 ათასი სახეობისგან შედგება. ფრინველების კლასში გაერთიანებული არიან ორფეხა, ბუმბულით დაფარული, კვარცხისმდებელი ცხოველები, რომელთა უმრავლესობა ძირითადად დაფრინავს. საქართველოს ფრინველთა სამყარო საკმაოდ მრავალფეროვნაა. საქართველოს ტერიტორიაზე ფართოდაა წარმოდგენილი როგორც ენდემური, ისე სხვადასხვა ევკაინისთვის დამახასიათებელი სახეობები. საქართველოს ფაუნის ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო და იშვიათი სახეობებია - შავთვალა მიმინო და ჭაობის ქალორი.

შავთვალა მიმინო (ACCIPITER BREVIPES)

შავთვალა მიმინო (*Accipiter brevipes*) - ქორისებრთა ოჯახის ფრინველი. მისი სხეულის სიგრძეა 30-38 სმ, ფრთების შლილი 65-75 სმ. დედალი მამალზე დიდია. მამლის ზურგი ვეფან-რუხია, მუცელზე ვიწრო წითური განივი ზოლები გასდევს; დედლის ზურგი უფრო მეტად მუქია, ზოლები მასაც აქვს. გავრცელებულია სამხრეთ-აღმოსავლეთ

ევროპასა და ცენტრალურ აზიაში; ის გადამფრენი ფრინველია, იზამთრებს აღმოსავლეთ აფრიკიდან ირანამდე, გვხვდება საქართველოშიც. ადის ზღვის დონიდან 2000 მეტრამდე. ბინადრობს ჭალის ტყეებში, კორომებში, ბაღებსა და პარკებში, სადაც მალალი ხნიერი ხეებია. ბუდე სხე, მალლა აშენებს. დებს 3-4 კვერცხს.

ჭაობის ქალორი (CIRCUS AERUGINOSUS)

ჭაობის ქალორი - მისი სხეულის სიგრძეა 43-55 სმ, ფრთების შლილი 115-140 სმ. მამლის სხეულის ზედა ნაწილის შეფერილობა ყავისფერია, კუდის და ფრთის შუა ნაწილი მონაცრისფრო-ვერცხლისფერია. ფრთის წვერები შავია. დედალი მურა ყავისფერია, მოთეთრო-მოყვითალო ყელითა და თხემით. მისი ჰაბიტატი არის ჭაობები და ტენიანი

მდელოები, მდინარეების და ტბების ხშირი მცენარეულობით დაფარული სანაპიროები. მაგ: კრწანისის ტყეპარკი. ბუდე იკეთებს ჭაობში ან ჭაობის მცენარეულობით დაფარულ წყლისპირა ბუჩქნარში, აპრილის თვეში. დებს 3-8 კვერცხს, საინკუბაციო პერიოდი 30-38 დღეა, მართვეს, გამოჩეკიდან 35-40 დღის შემდეგ, შეუძლია ფრენა.

საქართველო ასევე მდიდარია მცენარეებით, რომლის გავრცელების თავისებურებასა და მრავალფეროვნებას განაპირობებს ეკოლოგიური პირობები, ჰავისა და რელიეფის ნაირგვარობა, გეოლოგიური აგებულება, გეოგრაფიული მდებარეობა და სხვა. საქართველოში მრავლადაა როგორც ენდემური და რელიქტური, ასევე ადვანტური სახეობის ბუნებრივი და კულტურული მცენარეები. საქართველოს მცენარეული საფარის 380-მდე სახეობა ენდემური წარმოშობისაა. ამასთან, ზოგიერთი მათგანი რელიქტურ მცენარეებად მიეკუთვნება.

ქორაფი (ACER CAPPADOCICUM)

ქორაფი (*acer cappadocicum*) - 15-20 მ-მდე ხეა, მწვანე ან მოწითალო ფერის ყლორტებით. ტოტები და ღერო დაფარულია ნაცრისფერი ქერქით. მისი ფოთლები თხელია და მკვრივი, 6-12 სმ სიგრძისა და 8-14 სმ სიგანის. გავრცელებულია მცირე აზიაში, ჩრდილოეთ ირანში, თურქეთსა და სომხეთში. საქართველოში გვხვდება თითქმის ყველგან, შერეულია ფართოფოთლოვან ტყეში დაბლობიდან 1600 მ-მდე. ქორაფი თაფლოვანი,

დეკორატიული ხეა, აქვს კარგი მერქანი. წმინდა კორომების სახით არ არის წარმოდგენილი, მონაწილეობს ფართოფოთლოვანი და შერეული ტყის ფორმირებაში. მეტწილად გვხვდება წიფლის, წაბლის, რუხილას, ნეკერჩხლის და სხვა სახეობებთან ერთად. მრავლდება თესლით და ვეგეტატიურად. თესლი აღმოცენების უნარს 1-2 წელს ინარჩუნებს, უფრო სიბოძის მომთხოვნია, ვიდრე სიცივის ამტანი.

მდგნალი (SALIX CAPREA)

მდგნალი (*salix caprea*) - საქართველოს სხვადასხვა მხარეში ნაირგვარი სახელწოდებითაა ცნობილი. კახურად - ბატიჭუა, მთიულურად და ხევსურულად - დგნალი და დგნარი, ფშავურად - ფოხვი, აჭარულად - ციცალა, რაჭულად - ძენწნა, მეგრულად - ტუჯვარი, სვანურად - ბაგვრა და სხვა. ტანდაბალი ხე ან იშვიათად, ბუჩქია, 10 მ-მდე სიმაღლის და 80 სმ-მდე დიამეტრის. ერთწლიანი ტოტების ქერქი მომწვანო ნაცრისფერი

და გლუვია. კვირტები დიდი ზომისაა, შიშველი და მურა ფერის. ფოთლის ყუნწი 2 სმ სიგრძისაა. გამრავლებულია თითქმის მთელ ევროპაში, აზიასა და კავკასიაში. კორომების სახით არ არის წარმოდგენილი. იგი გვხვდება შერეულ ტყეში, ცოცხლობს 60-80 წელს. სწრაფმზარდია, იზრდება ზღვის დონიდან 2200 მეტრამდე შერეულ ტყეებში. ის ყინვაგამძლე სახეობაა.

